

Szebb volt Kis Julis a nyárnál
 bátrabb minden ibolyánál.
 Ifjú volt és élni jó volt
 s ifjú szájjal nagyot csókolt.
 Gyermekeket nevelt vagy hatot,
 magyar sorsban hat új vakot.
 Síratta is őket éjjel
 telefolyt a szíve névvel,
 tele a két szeme könnyel
 s a csendbe vájt tíz körömmel...

Világ telében négy fia
 eltűnt. Sírt. Kis komédia.
 Belé is görbült, bele ám,
 bizony urak, bizony hazám.
 Amikor még harmaton hált,
 mondják, fehér ruhában járt.
 Azután pirosba, kékbe
 s végül sárga feketébe.

(Sinka István: Végül sárga feketébe)

BULÁNYI GYÖRGY

NEM KÖTELEZŐ KATOLIKUSNAK LENNI

1. Ma már nem kötelező

„Nem kötelező katolikusnak lenni, de aki katolikusnak
 vallja magát, annak hinnie és vallania kell, amit vallása
 tanít”.

A napokban fogalmazta meg ezt a mondatot számomra a katolikus egyház egy elkötelezett és nem jelentéktelen tisztet betöltő papi személye. Valamikor még tanítványom is volt Jézusban. Érthető a tétele, bár az is nyilvánvaló, hogy – a „katolikus” a maga vallásával behelyettesítve – bizony elmondhatja a fenti mondatot bármely más, keresztény vagy nem keresztény vallás képviselője is. Nem tudom, – s ki tudja? – mennyi vallás van a világon, keresztény meg nem keresztény. Így azt sem tudom, hány írásba foglalt, vagy – az írásbeliség fokára még el nem jutott népeknél – hány csak szójhagyományban élő hitvallást hirdetnek Bolygónkon. Mindenesetre hitvallások sokasága kívánja a bevezető mondatban említett felzárkózást a potenciálisan mintegy hatmilliárdnyi hívőtől. Ha volna e hitvallásokból mondjuk ötezer, akkor adva van édes mindannyiunk számára ötezer ilyen „kell”! A hitvallások ötezer egymástól különböző állításorára vonatkozik ez a „kell” – lényegében ugyanazon tárgyban. Istenről, valamint Isten és ember

XXI. évfolyam 2. szám 2014. február

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy. Nem kötelező...	2519
Dryp. Miről mi jut az eszembe	2524
Dóry I. Alternatív energia	2526
Garay A. Etikus politikus	2527
Juhász Gy. Válasz...	2529
Merza J. Lemeztelenedve	2533
Farkas I. Az erőszakról és az...	2535
Turiák I. A legszorgalmasabb hangya	2538
Döbrentey I. Gyermekség	2541
Jan Twardowski verseiből	

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
 Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

kapcsolatáról készült többé-kevésbé különböző válaszok valamelyikéhez kell ragaszkodnunk, ha tagja akarunk lenni valamelyik vallási közösségnek. Bizony kell, hacsak nem akarunk érdeklődésünk ellenére vallási közösségen kívül, azaz a vallás szempontjából társtalanul maradni.

Ha tagja vagyok valamilyen művészeti vagy tudományos vagy gazdasági vagy egyéb társaságnak, ott alighanem kíváncsiak arra, hogy tárgyukban mi újat tudok mondani tagtársaimnak. Nem így a vallási társaságok esetében! Közel hatvan évesen lelkipásztori tapasztalataim alapján (államilag illegálisan) papírra vettem, hogyan képelem el Jézus ügyének hatékony szolgálatát. Válaszként erre vallásom legfelsőbb illetékes büntető hatósága összeállított számomra a fenti „kell” jegyében egy 12 pontból álló szöveg-gyűjteményt. Nem is tévedhetetlennek minősített hittételeket tartalmazott antológiája, hanem ennél kisebb rangú (tévedhetetlenségi fokú) szövegeket. Az alábbi

záradékkal kellett aláírnom: „Mindezeket hűségesen megígérem és őszintén megtartom és sértetlenül megőrzöm, ezektől soha el nem hajlok sem a tanításban, sem akárminő módon, szóban és írásban”. Az aláírandó szövegeket vagy húsz évvel korábban fogalmazta meg a II. Vatikáni Zsinat. Hogy hazugság nélkül írhattam alá, kértem a szöveg-összeállító hatóságot, csatolják már hozzá a gyűjteményhez ezt a további és ugyancsak zsinati szöveget: „Az isteni törvény rendelkezéseit az ember a maga lelkiismeretében fogja fel, melyet tartozik hűségesen követni...” Baj lett a kéréséből: így nem kérnek szolgálataimból; megtiltják, hogy vallásom tagjaihoz nyilvánosan szólhassak. Vállaltam a bajt, és ragaszkodtam továbbra is pótszövegemhez. Miért ragaszkodtam? Azért, mert csak meggyőződésem, lelkiismeretem diktálta szövegeket akarok mondani embertársaimnak, a vallásomhoz tartozóknak is. Hazudni éppen tudhatnék, de hát nem akarok. Szentebb nekem a téma annál, hogy ilyesmire vetemedjem.

Néhány éve történt, amit most elmondok, egyik négynapos lelkigyakorlatunkon, melyet balatonfelvidéki kicsiny házamban tartottam a Bokor tagjainak. Voltunk vagy húszan, éjszaka a tetőtérben bújtunk hálósájkainkba, nappal miénk volt az előadó „terem”, a kerti ebédlő, meg erdő, mező, ameddig a szem ellát. Este kezdtünk bemutatkozással s a megbeszélendő kérdések összeírásával. Másnap délelőtt szentmise, elmélkedés, reggelizés után beszéltem egy órát az Istenről: milyenek gondolom én őt. Előadás után elküldtem a hallgatóságot két órára magányos erdei bókászásra: Gondolkodjatok a hallottakon, s visszajöve mondjátok majd el, ti milyenek gondoljátok őt! A résztvevők között volt egy első lelkigyakorlatozó is. A többiek már tíz-húsz éve a Bokorban éltek, s ki tudja hányadik (évenként szokásos) lelkigyakorlatuknál tartottak már, s nem is csodálkoztak felhívásomon. Amikor két óra múltán visszajöttek, vallomásaiknak keretet adandó – gyertyát gyújtottunk („Ti vagytok a világ világossága!”). Körben adtuk tovább a szót egymásnak, és sor került az „első lelkigyakorlatozóra” is. Ezt mondta: „Istenkereső utaimon elkerültem már vagy tíz különböző társasághoz. Mindenütt megmondták, hogy mit kell gondolnom. Ti vagytok az első csoport, amely arra is kíváncsi, hogy én mit gondolok.” „Csak én tudok versemnek hőse lenni...”? – kérdezem Babits nyomán. – Igen! – Micsoda önközpontúság! – mondhatná valaki. Lehet, de ilyenek vagyunk teremtve.

Nem kötelező katolikusnak lennem? Jó. Lehetek – mondod – buddhista is, vagy mohamedán. Nekem nem jó. Nem, mert katolikus a kultúrám. Ez a vallási anyanyelvem. Ennek szimbólumait, képeit, muzsikáját, szövegeit, kifejezésvilágát szoktam meg gyerekkorom óta. Itt vagyok otthon. Otthonomban miért nem gondolhatom, amit gondolok? Elűztök? Hova menjek? Másutt is azt mondják majd, amit itt: „Nem kötelező a hitünkön lenned, de ha itt akarsz maradni, akkor azt kell gondolnod, amit itt kell gondolni. Írd tehát alá: Mindezeket hűségesen megígérem...” s a többi. Dehát nem tudom megígérni.

Képtelen vagyok rá. Nem tudok mást gondolni, mint amit gondolok. „Ne gondoldj a fehér elefántra!” Megpróbálok... és csak nem sikerül. Hesseged el magadtól a hitellenes gondolatokat! Ez sem sikerül. Minél jobban akarnám, annál kevésbé. De nem is akarom elhessegetni. Nem, mert ezek az én gondolataim. S a gondolataim nélkül nem akarok élni, nem is tudok. Azok nélkül már nem is lennék az, aki vagyok. Tegnap még azt gondoltam, amit gondoltam. Történt azonban közben velem valami, s ma már mást gondoltok. Értesitek meg, nem akarok sem hallgatni, sem hazudni! Beszélni akarok arról, amit gondolok! Beszélni olyanokkal, akiket érdekel a témám; az, ami számomra a legfontosabb. Az, hogy milyen is az Isten! Olyanokkal akarok beszélni, akiket érdekel az is, hogy én mit gondolok, s akikre kíváncsi vagyok, hogy ők mit gondolnak. Nem brosúrát felmondani tudásukra vagyok kíváncsi. Nincs számomra hely nálatok? Ha nálatok akarok maradni, kötelező azt gondolnom, amit megszabtok, hogy gondolhatok? Miért kell életem végéig felmondanom a leckét, ha megtanultam azt már fiatalságomban, de Istentől gondolkodó lénynek teremtve – túljutottam azon. Nem azért, mert elfelejtettem a leckét. Továbbgondoltam.

Mindazonáltal áll és él az elvárás: ha katolikus akarsz lenni... Nesze neked emberiség! Nesze neked ember, akit Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtett! Nesze neked, Isten, aki minden bizonnal maga vagy az értelem! Aki az is vagy! Ez az ötezer kötelező kell – maga az abszolút értelmetlenség! Több is, rosszabb is, mert kiteszítja a körből éppen azokat, akiket leginkább érdekel Isten s az ő Országá.

Életemből tizenöt évi küzdelmet vett igénybe, hogy igazoljam magam vallásom büntető hatóságai előtt. Igazolnom, hogy igazodom ehhez a „kell”-hez, miközben vallottam és meg nem tagadtam, hogy a lelkiismeretemhez még inkább igazodom. Még inkább, mert csak addig vagyok méltó az ember névre, és csak addig lehetek Isten gyermeke, amíg igazodom hozzá. Miért küszködtem 15 évet? Azért, mert meg vagyok győződve arról, hogy az ötezer különböző válasz mind téves, s egyes-egyedül a miénk az igaz? Nem ezért tettem. Ha ezért tettem volna, részese lennék annak, amit az előbb abszolút értelmetlenségnek (Ha másutt nevelődöm, akkor más az igazság!) állítottam. Hát

akkor miért tettem? Csak azért, mert valahol otthon akarok lenni. Nem tudok otthon nélkül élni. Én sem, más sem.

2. Tegnap még kötelező volt!

„Nem kötelező...” S még jó, hogy már nem kötelező! S még jó, hogy ma már ez mondhatik. Még jó, hogy erre ma már még mondhatok is valamit. Visszabeszélhetek! Az örök városban, a Santo Uffizio ódon palotájában ülök 1991 januárjában. Az asztal túloldalán a Szent Inkvizíció prefektusa, Ratzinger bíboros. Indoktrinál. Két ujjával megfogva reverendáját mondja: A rajtunk levő ruha mutatja, hogy azt kell tanítanunk, ami az egyház tanítása. Összeszedem minden bátorságom és válaszolok: Nem emberi személyeket, magnókészülékeket kell a szószékre küldenie! Csak azért mondhattam, mert már 1991-et írtunk. Elődje, Torquemada, válaszóért spanyolcsizmát húzott volna rám, s kikínózta volna belőlem, hogy visszavonjam, amit mondtam. Jó esetben. De az is lehet, hogy azonnal máglyára küldte volna a megátalkodott eretneket.

Még jó, hogy nem kötelező katolikusnak lennem! Még jó, hogy idáig eljutottunk. Csak néhány évtizede, hogy a zsinatnak a lelkiismeretről szóló passzusa (zsinat előtt) még átkos liberalizmusnak számított. „A tévedésnek nincs joga arra, hogy hirdetődjék!” mondtuk korábban inkább ostoba, mint szent elfogultsággal. A zsinatig a felvilágosodás egész irodalma ott volt a Tiltott Könyvek Jegyzékén (Index). Tilos volt nagyjából minden, amit érdemes elolvasni – írja valahol Szerb Antal. Még jó, hogy kemény kétszáz év késéssel ugyan, de csak tudomásul vettük az istentelen és egyházellenes felvilágosodástól megokosodva az emberi személyiség jogait. Még jó, hiszen ma is vannak még sokszáz millió hívőt számláló vallások, melyek nem jutottak el idáig. Ahol még mindig kötelező ilyen vagy olyan hitet vallani, ha biztonságban akarják tudni életük.

Mi előbbre léptünk. De veszedelmes és nagyon is illetlen volna felednünk, hogy jó másfélezer esztendőn keresztül bizony kötelező volt katolikusnak lenni. Három századig se tartott kezdeti szabadságunk, amikor más volt még kötelező: tömjén szemet ejteni a császár istenségének oltáira. De a milánói türelmi rendeletet követően hamarosan új türelmetlenség kezdődik: katolikusnak lenni lesz kötelező. Nem lehetett következmények nélkül Bizáncban ariánusnak lenni, ha a császár katolikus volt. Afrikában sem lehetett a légiók kardjába futás nélkül donatistának lenni, ha Karthagóban a püspök, Ágoston, katolikus volt, és a császár barátja volt. A szász törzseknek sem lehetett szabadon ösgermán vallásuk isteneinek áldozni, ha egyszer Nagy Károly katolikus volt, és a pápa császárrá koronázta őt..., mert haddal – keresztel és karddal – ment rájuk. Az ezredfordulón a magyaroknak is fel kellett hagyniok fehérloáldozataikkal, meg a poharat Ukkon nevére kilötyöntésekkel, ha egyszer Gézafia Vajknak fejére tette Asztrik érsek a pápától küldött koronát. Keresztvíz alá kellett hajtani fejüket, ha életben akartak maradni; tanulhattak Koppány, Ajtony, Gyula,

Vazul, Tonuzoba szomorú sorsából. Az albiak sem katharkodhattak, mert szentek és misztikusok is, nemcsak a pápa, bíztatták Montforti Simont, hogy hányja kardélre e megveszekedett eretnekeket. A bogumilek sem bogumilkodhattak magyar felségterületen, Boszniában, mert Nagy Lajos királyunk hú fia volt egyházának és a pápának, s Istenért, egyházért, hazáért és mindazért, ami szent, kardélre hánytá őket. Sajnos(?), nem sikerült mindent... s maradékukból lesznek a bosnyák muzulmánok, mert életben akartak maradni szegények. Nagy Lajos pedig örök üdvösségüket biztosítani akarván gyilkolta őket, hiszen Isten tudvalevően(?) csak azokat üdvözíti, akik felmondják a brosurát. Melyiket az ötezerből?

Husz Jánosnak, Jeanne d'Arc-nak, Giordano Brunónak, Jakob Hutternek még el kellett égniök keserves kínhalállal a máglyán Konstanzban, Rouenban, Rómában, Innsbruckban a székesegyház tövében, mert bizony kötelező volt katolikusnak lenniök. Luther már megmenekült. De neki se termett volna babér és életben maradás, ha nem helyezi magát a szász választó fejedelem fegyveres oltalma alá. Nálunk sem termett volna, mert alighogy kitűzte tételeit a wittenbergai dóm kapujára, II. Lajos királyunk hozta is már a törvényt követői ellen: lutherani comburentur! Mert bizony kötelező katolikusnak tenni, ha nem akarunk Dózsa György mintájára, roston sült eretnekek lenni. De Luther Márton tudta már, hogyan kell elkerülni a bajt. Meg kell győzni egy karhatalommal rendelkező fejedelmet arról, hogy most már nem azt kell gondolni, amit idáig gondolt, hanem amit az új hit tanít, a Lutheré. Ágyban, párnák közt halhatott meg ugyan, és nem a máglyán hitújítónk, de harmincéves háború, kiégett és megtizedelt Németország példázta, hogy bizony továbbra is kötelező maradt katolikusnak lenni, ahol Wallenstein fegyveresei masíroztak, másfelől kötelező lutheránusnak lenni ott, ahol Gusztáv Adolf az úr.

Miért válthatott az én valahavolt kedves tanítványom a ma divatos új katolikus szövegre? Másfélezer éven keresztül tudtuk – tévedhetetlen bizonyossággal! – hogy a tévedőnek nincs joga arra, hogy életben maradjon. Tudtuk, hogyha szabad megölni (Jézus engedélyezte nekünk?) a gyilkost, mennyivel inkább szent kötelességünk halálba küldeni az eretneket. Az bizony, mert a gyilkos csak mulandó földi életünktől foszt meg minket, de az eretnek a maga döglletes és téves nézeteivel örök üdvösségünket fenyegeti. Fenyegeti bizony, hiszen Isten pokolra vágja azt, aki az ötezerből nem az egyetlen igaz, és tévedhetetlenül igaz eligazítást mondja fel neki az örök ítéleten arról, hogy kicsoda is az Isten, és miféle kapcsolatot tart fenn az emberrel.

Az istentelen illuminátusok hatására voltunk kénytelenek váltani, s e tévedhetetlenül biztos szövegünket lecserélni. Voltaire és Rousseau hatására, akik az emberi személy méltóságáról, annak jogairól, a véleménynyilvánítás szabadságáról, meg a többiről kezdtek értekezni két-három századdal ezelőtt.

Keményen védekeztünk ellenük. A század első felében még én is úgy tudtam, hogy nem mehetek be még egy református templomba sem, mert azzal elkövetem a „communicatio in sacris” súlyos bűnét. Egyértelmű szövegen nevelődtem. Abszolút világos lett számomra, mire befejeztem teológiai tanulmányaimat, hogy az ötezer brosúrából kizárólag a miénk az igaz. Gyengeelméjűnek gondoltam, aki ezt nem látja be. S ha nem volna az, és mégsem cseréli le vallását a miénkre, bár tudja, hogy nekünk van igazunk, akkor csak tisztességtelen ember lehet.

A gondolkodó katolikus teológusok e két század alatt sűrű sorokban lettek kiközösítettek (Loisy abbé a múlt századfordulón), s vesztették el katedrájukat XII. Piusz idején (Congar), míg XXIII. János végre kinyitotta az ablakot, s a zsinat új lapot kezdhetett. Rehabilitálta az illuminátusokat? Csak úgy csendben. Megszüntette az Indexet - szabad immár tudomásul vennünk a miénkétől különböző gondolatokat. El is ítélte, hogy másfélezer esztendőn keresztül tömeggyilkoltuk azokat, akik a lelkiismeretükre figyeltek brosúrafelmondás helyett? Óh, nem! Csak fogalmaztunk egy szép dekrétumot a lelkiismeretről. Gyakorlatban hátat fordítottunk tehát a múltunknak? Óh, nem! A zsinat befejezése után alig másfél évtizeddel, uralkodásának már második évében II. János Pál megtisztítja teológiai katedráinkat azoktól (Küng), akik nem azt mondják, amit kell. Ratzinger bíboros nekem is megmagyarázta, hogy a lelkiismeret szabadsága nem azt jelenti, hogy katolikus teológusként mondhatnék mást, mint amit mondanom kell; s hogy mit kell, azt az ő hivatalától tudom meg.

Nehéz lenyelnie egyházunknak a II. Vatikáni Zsinat békáját. Fel kellene adnia azt a dédelgetett elképzelését, hogy van ugyan ötezer magát tévedhetetlennek gondoló brosúra, de azokból csak egy az igaz, a miénk. Sorsom összehozott jó féltucat bíborossal. Négyszemközti beszélgetésre is. Egy ilyen alkalommal próbálom egyiküket megértésre hangolni irányunkban, s hivatkozom azokra az áldozatokra, amelyeket a Bokor tagjai hoztak Jézus evangéliumának képviselésért. Hallgatja, majd megszólal: „De kedves Atya, cselekedeteik a baptistáknak is vannak!” Mit jelent ez a mondata? Azt, hogy nem tagadja, hogy jó szándékú társaság vagyunk mi. De az üdvösség nem ezen fordul, hanem azon, hogy valljuk-e az egyetlen és tévedhetetlen igaz brosúrát. Kénytelen tehát eljárni velünk szemben, mert tiszte arra kötelezi, hogy legalább a katolikus egyházon belül megvédje tisztán az igaz hitet, mert hát az üdvösség mégis csak azon fordul, hogy mi a hitünk vallott tartalma. S ez esetben még valami viszonylag tisztát – akármilyen ostobát is! – feltételezek róla. Ha ezt nem feltételezem, akkor ezt kellene gondolnom róla: „Én abból élek, hogy az ötezerből ezt a szöveget védelmezem. Ezért fizetnek. Ezt kívánják tőlem a felettes egyházi és állami hatóságok: a létünket biztosító megegyezések és a Vatikán keleti politikája.”

Congar beszélt, írt egyszer arról, hogy évtizedek, évszázadok kellene ahhoz, hogy egy zsinati tanítást az egyház képes legyen ténylegesen recipiálni. Magyarul: aszerint gondolkodni és aszerint cselekedni, amire egy zsinat eljutott. Tizenöt évet kellett harcolnom azért, hogy a 13. pontot a lelkiismeretről beírhassem a 12 közé. Nincs már további 15 esztendőm ahhoz, hogy kiküzdjem, hogy ezt a 13. pontot prédikálhassem is a szószékeken. Beírhattam a 12 pont közé, de ez nem azt jelenti, hogy hirdethetem is templomainkban. Nem kötelező katolikusnak lenni, de ha valaki ilyenként szólni akar köreinkben, csak azt mondhatja, amit mondania kell.

3. Előfeltevés fogságában: csak mi kaptunk kinyilatkoztatást

A vallásokat is emberek menedzselik. Emberek, nem is rosszabbak, mint a többiek. Nem is feltétlenül butábbak. Miért erőszakoskodnak, amikor módjuk van rá? Minek képmutatószkodnak türelmet, amikor nincs módjuk erőszakoskodni? Julianizmusról beszélt az elmúlt évtizedekben egy jeles lengyel gondolkodó: az egyház ma a kommunistákkal szemben a szabadságot követeli és képviseli, de tiszteletben fogja-e tartani mások szabadságát, ha elmúlnak feje fölül a nehéz idők – kérdezte. (Julianusz, aposztata császár idejében szabadságot követelt, s annak halála után újra vallási türelmetlenséget mutatott az egyház.) Miért fojtogatják a jó szándékú embereket? Kénytelenek vele, mert foglyaik előfeltevéseiknek. Annak, hogy nem tehetnek másként, mert kinyilatkoztatást kaptak, s a hűség e kinyilatkoztatáshoz kötelezi őket a ragaszkodásra. Istentől forró dróton kapott hittartalmakhoz ragaszkodnak. Nem engedhetnek belőle. Ha engednének, létük alapját húznák ki önmaguk alól. Megszűnnék azonosságuk: őrizői a közvetlenül Istentől kapott hitletéteménynek.

Toynbee az emberiség alapvető bűnének mondta az önközpontúságot. A vallásokét. Mindegyikük vallja, hogy kinyilatkoztatást kapott, s egyedül ő kapta azt. A többi vallásnak is lehetnek szent könyvei, azokban sok jó és okos gondolat lehet, de azok nem kinyilatkoztatás eredményei. Azok csak – ám nagyon jó szándékú, esetleg bölcs és szent – emberek művei. Kinyilatkoztatásnak ezzel szemben egyedül ő van birtokában. Ki? Az ötezer vallás közül akármelyik. Egy a sok közül, s a többi nem. Toynbeet lehet nem olvasni. De amit Toynbee mond, benne van a levegőben. Előbb-utóbb köznyilvánvalósággá válik, s akkor már lehetetlen lesz szóba nem állni vele. Lehet késleltetnünk a folyamatot, ahogyan az emberi személy jogaival tettük. Kétszáz év késéssel is lehet, meg idejében is lehet valamit tenni. Kevesebb a kár, ha idejében szembesülünk embertársaink gondolataival. A késés rendre botrányos, és presztízsveszteséggel is jár. Tömegesen termeli a vallástalan embereket. Lehetne másképpen is, mint eddig. Brosúra-ismételgetés, presztízsz-ápolgatás nélkül.

Lehetőség volna arra is, hogy használjuk eszünket, amit Istentől kaptunk.

Kinyilatkoztatás. Mit is jelentsen a vallások körében e szó? Csak annyit, hogy Isten megszólítja az embert. Egyszer, egy darabig és aztán soha máskor, soha többet! – Minden tévedhetetlenségi igény nélkül kezdek gondolkodni a témán. Lehetséges, hogy Isten évmilliókon vagy évezredekken keresztül nem szól az emberhez? Csak néhány ezer évvel ezelőtt szánta rá magát? Odáig mit csinált? Odáig nem voltunk fontosak neki? Most mit csinál? Most, mondjuk egyfolytában kétezer év óta? Már megint visszavonult, és nem szól, és magunkra hagy? Miféle valaki ez az Isten? Valamirevaló ember folyamatosan törődik azzal, akit szeret. Ha Isten szeret minket, hogyan érheti be azzal, hogy egyszer szól, aztán sem előtte, sem utána? Nem oda Buda! Ilyen Isten nincs! Isten – csak olyan van, aki folyamatosan szeret, folyamatosan gondot visel, folyamatosan szól. Nem lehet rosszabb, mint bármelyik szülő, aki folyamatosan törődik gyermekével.

Könnyen felelnek a vallások ezekre a kérdésekre. Ezt mondják: a teremtés nemcsak teremtés. Isten nemcsak teremt, hanem folyamatosan fenn is tartja a világot, és gondot is visel rá. Nincs baj a szeretetével. Nincs, mert Isten gondoskodásának két zsebe van. Az egyikben van a rendes gondoskodása. Ez nyitott, ebből folyamatosan folyik szeretete irántunk. De mivel Isten látja, hogy ez a folyamatos gondoskodása nem elegendő, ezért kinyitja a másik zsebét, amelyben a rendkívüli gondoskodás lapul. Rendkívüli eligazítást ad belőle, hogy kiegészítse a kátyúból az emberiség szekerét. Ez a fajta rendkívüli gondolkodás történik csak egyetlen ízben. A keresztény tanítás szerint nagyjából az Ábrahám-tól Jézus-ig tartó folyamatban. Ez egyszer s aztán soha többet. Csak világvégkor, a történelem befejezésekor folytatódik, de ott be is fejeződik, amikor a végtörténés igazolja, hogy úgy vannak a dolgok, ahogy az egyetlen-egyszer-volt kinyilatkoztatásban Isten közölte velünk.

A válasz talán-talán megmenti Isten becsületét. Azért csak talán, mert ma, a tőkéstárságok világoralma idején alighanem megint csak jó volna, ha megpróbálná kiragadni a szekeret a kátyúból. Viszont semmiképpen sem segít az önközpontúságon. Mivel igazolom, hogy én kaptam kinyilatkoztatást, te pedig nem kaptál? Sehogy. Hiszek benne. Mivel igazolod, hogy te kaptál kinyilatkoztatást, én pedig nem. Sehogy. Hiszel benne.

Nem lehetne tartalmi jegyek alapján megkülönböztetni a rendkívüli zseb tartalmát a rendes zsebtől? Mást se csinálnak a vallások alapvető hittanai (fundamentális teológia), mint hogy erre igyekeznek. Mire jutnak? Megállapítják, hogy a kinyilatkoztatás címén birtokunkban tevő szövegek sugalmazott szövegek. Olyan szövegek, amelyeknek két szerzőjük van. Az egyik a szent emberi szerző, aki leírta a szöveget, a másik pedig az Isten, aki írás közben sugalmazta az emberi szerzőt. Ez a sugalmazás szavatolja a szöveg isteni eredetét. Olyan rangot kölcsönöz neki, amilyennel más, még oly igaz

szöveg sem rendelkezhetik. Valóban szentírás, és egyedül az.

S ez megoldás? Semmiképpen sem. Mindegyik vallás állítja ugyanezt a maga szent szövegéről. Minek az alapján állítja? A hite alapján. A buddhista kezébe veszi a keresztény szentírást, megdicséri annak egyik vagy másik megállapítását, mert azok egyeznek a maga szent szövegével, a kinyilatkoztatással. A keresztény kezébe veszi Buddha Bennáreszi beszédét, megdicséri annak egyik-másik megállapítását, mert az megegyezik a maga szent szövegével, a kinyilatkoztatással.

Lehet, hogy történt kinyilatkoztatás, s így birtokunkban is van valami kinyilatkoztatott szöveg, de nem érte el a célját. Nem jutottunk többre vele, mint Isten másik zsebével, rendes és folyamatos gondoskodásával. Ellenkezőleg: ha lehet, még türelmetlenebbek lettünk egymással szemben; új indítékot kaptunk türelmetlenségünkhöz általa. Ez a malom nem megy. Ha az én, a te, az ő hitéből akarunk kiindulni, nincs mód rendet teremteni. Csak türelmetlenkedni van lehetőségünk. Így: Kötelező katolikusnak lenned, különben megöllek! Nem kötelező katolikusnak lenni, de az igazságnak nyilvánvalóan én vagyok a birtokában, s nem te. Ötezer különböző vallási csoport füstöli a többi orra alá ezeket a tételeket. S ha ma inkább csak a második, a szelídebb változatot mondjuk is, a jelenkori történelem mutatja, hogy ezek a tévedhetetlen igazságbirtoklások csak acélozzák kardjaink élet, meg rakétáinkat is sikeresebb becsapódásokra ösztönzik. Boszniában éveken keresztül folyt a gátlás nélküli egymást gyilkolás. Három csoport gyilkolja egymást. Mindegyiknek egy és ugyanaz az édes anyanyelve. A három csoport három tévedhetetlen valláshoz tartozik. Az ortodox szerbek úgy tudják magukról, hogy ők Isten választott népe, s ezért „Ubi serbus, ibi Serbia...” A muzulmán bosnyákok tudják, hogy Allahnak egy prófétája van csak, Mohamed. A katolikus horvátok is tudják, hogy nyilvánvalóan ők tartoznak az egyedül üdvözítő egyházhoz. A II. Vatikáni Zsinat óta azt is tudhatják, hogy peremjelenségekként a többi vallások is az egyházhoz tartoznak: az ortodoxok anonim katolikusok, a mohamedánok anonim keresztények. Mindez nem zavarta őket a gyilkolásban. Acélozta őket.

Ideje volna rendbe tenni a dolgokat. Kikapcsolni a tömeggyilkosságokat az emberiség életéből. Megszüntetni a vallások tömeggyilkosságokat ösztönző erejét. Eltávolítani azokat a fogalmakat, amelyek csak arra jók, hogy igazolják: magasabb rendű vagyok nálad. Mit tehetünk? A kályhától kell kiindulnunk! Mit jelent ez? Tegyük félre, hogy mit hiszek, mit hiszel! S induljunk ki a tapasztalásból! Abból, hogy van a vallásos ember. Tartozzék bár akármelyik vallási közösséghez, úgy gondolja, hogy van Isten. Azt is gondolja, hogy ez az Isten tanítja őt, törődik vele. Ez két tételt eredményez. Az egyik: Isten a maga természeténél fogva

kinyilatkoztatást – az embernek eligazítást – adó lény. A másik: az ember a maga természeténél fogva kinyilatkoztatást – Istentől jövő eligazítást – felvevő lény. S ez tapasztalás eredménye? A vallásos emberek esetében igen. Az ateisták mondhatják ugyan, hogy mit sem tudnak Istenről, s arról hogy kinyilatkoztatást adás és azt kapás viszonyában volnának vele. Vannak színvakok, de emiatt még nem kell tagadni a színeket. A süketek miatt sem a hangokat. Az ateisták bejelenthetik érdektelenségüket gondunk iránt, ha úgy akarják. Lehet, hogy egyszer felénk fordulnak. Ha majd valami érdemeset látnak tőlünk. Amire érdemes odafigyelniük.

A vallásos ember gondolkodik Istenről, kutatja Isten akaratát, felelősnek érzi magát Isten előtt tetteiért. Kapcsolatban, párbeszédben van vele. Lelkiismeretén keresztül hallja, hogy szól hozzá. Az emberiség minden kinyilatkoztatás-élményének ez az alapja. Megszüntetjük ezzel a „két zseb” teóriát. A gondviselés maga a kinyilatkoztatás. A kinyilatkoztatás maga a gondviselés. Kihúzzuk ezzel a talajt az önközpontúság alól. A vallást honi, közös emberi talajra hozzuk. Eleve nem lehetek külön információ birtokában, mint te. Eleve nem lehetsz külön információ birtokában, mint én. Megteremtjük vele a tisztességes versenyszituáció alapját. Az Olimpián nincs olyan adu, hogy fekete a bőrszínem, 180 cm feletti a testmagasságom, kék a szemem, szemölcs van a bal lapockámon. Csak a teljesítményem számít. Nobel-díjat sem osztanak a fenti tulajdonságok alapján. Teljesítenem kell, ha elismeréshez akarok jutni. A vallások mind magukat rakják dobogóra. Mind aranyérmes, és mindegyik maga osztja magának az érmet.

A vallásközi párbeszéd korát éljük. Nincs párbeszéd, amíg nem egyenlő esélyekkel akarunk ringbe szállni. A tévedhetetlen párbeszéde siketnémák párbeszéde. El sem kell kezdeni. (Egyszer elkövettem ezt a hibát: Lékai bíboros, a budapesti inkvizíciós bíróság elnöke a második tárgyalás során kijelenti, hogy – bár dialógusra hívtak – itt dialógusról nem lehet szó, mert ő s a többi bírák hivatalból képviselik az igazságot. Azonnal fel kellett volna állnom. Miért is nem tettem? Semmi sem lett volna rosszabb tőle...) Van értelme az ilyesminek: „Szívesen beszélgetek más vallások képviselőivel, de azt azért nem adhatom fel, hogy...” Ezután következne az önközpontú szöveg. Az, amiből nem engedhetnek a vallások. Engedhetnének, csak el kellene veszíteniük „hamis azonosságukat”. Mi ez a hamis azonosság? A kiváltság! Az a kiváltság, amelyben maga Isten részesítette volna őket, ha volna ilyen Isten. De nincs! Isten nem a kiváltság Istene. Nem lehet rosszabb, mint mi. Szüleimnek nem volt kiváltságos gyermeke. Amikor anyánkat cukkoltuk, hogy vallja be: hetünk közül ugye, hogy a Livi, a Gyurika a legkedvesebb neki, kedvesen, nyugodtan tiltakozott. Esetleges rokonszenvein felülemelkedve mondta: nekem mindegyik egyforma. Erkölc kérdése volt ez számára. Erkölcstelenségnek tekintette volna a különbségtevést. Tudta, hogy nagyon fájtna volna a másik hatnak, ha kiemeli közülük a hetediket. Az Isten hangja

volt ez benne. Isten nem lehet linkebb, mint az ember. Istennek nincsenek kiváltságoltjai. Nem szerethet téged jobban, mint engem. Engem sem, mint téged. Kiszemeltjei, kiválasztottai lehetnek? Mindannyian azok vagyunk. S akik megfelelünk várakozásainak, azok a hitvallók, a hűségesekek... egészen a Golgotáig.

Hogy miként háborodik fel ezen a szövegen a buddhista, a mohamedán, nem találhatom. Hogy miként háborodik fel ezen a keresztény, abban inkább otthon vagyok. Így: „Ez aztán már tényleg több a soknál. Elfelejtetted, hogy Isten elküldte hozzánk Fiát? Hogy Benne van a megváltásunk? A keresztényeké és mindenkié is? Leszállítod Isten egyedül üdvözítő egyházát azoknak a vallásoknak a szintjére, akikhez Isten nem küldte el a Fiát? A pogány és törzsi vallások szintjére...?” – Nem folytatom. Meg vagyok győződve, hogy hasonló sértettségről árulkodó felháborodásokra képesek az összes többi vallások is. Pl.: „Egy szintre akarsz helyezni bennünket a tömeggyilkosságban és a világ kirablásában élővas keresztényekkel...?” Ezekről a szövegekről kell leszoknunk, ha élni akarunk a Földgolyón. Az atlétika elkötelezettjei miatt nem kell elpusztulnia az életnek, mert ők elfogadják, hogy kiváltságok nélkül szállhatnak csak ringbe egymással. A tudósok is elviselik, hogy az fedez fel valamit, aki képes rá. A művészek is, hogy azé az elismerés, aki közönségre talál. Egyre több és több területen kezdünk meglenni kiváltság nélkül. A vallások még nem ismerik a fair play-t. A vallások még képtelenek asztalhoz ülni egymással. Csak udvarias szavakat mondanak egymásnak, ha mégis leülnek. Nem azt, amit gondolnak.

Istent senki sem sajátíthatja ki magának. Isten mindenkihez tartozik. S ha van köztünk, aki kedvesebb Neki, ez azon fordul, hogy mit teszünk le érte az asztalra. Ha pedig elsőségre vágyunk a vallások versenyében, annak sincs akadálya: mutassuk meg cselekedeteinkkel, hogy tőlünk több telik... több, mint az egyéb vallásokhoz tartozóktól. Az öndicséret mindig büdös. De igenis koncentrálhatunk arra, hogy optimális vevői legyünk az isteni üzenetnek, s hogy teljesítjük a mennyei Atya akaratát. Becsületet szerezhethünk magunknak és vallásunknak. Csakúgy, ahogy a sportolók is: maguknak is, nemzetüknek is. Az ateizmus – vallástermék. Elvettük valakiknek a kedvét azzal, ahogyan Istent „szerettük”. Visszaadhatjuk nekik a kedvet ahhoz, hogy újra legyen istenkapcsolatuk.

=====

Isten

ki teremtette Istent kérdezte a diák
sikerült megfognia az atyát
aki elvörösödött nem tudja

Isten meg
sétál a mennyben mint a Tátrában
oly mindenható hogy nem teremtette önmagát

(Jan Twardowski)

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE ÉVZÁRÓ ÉVKEZDÉSKOR

BUÉK Mindnyájunknak! Mi más is juthatott volna eszembe így szilveszter délutánján, amikor megszólaltak a papírszakállas trombiták az ablakunk alatt. Új Esztendőt köszöntenek a városiak ezzel a dudálással már alkonyatkor. No de mi a helyzet ilyen tájt a nógrádi dombok között?

Hiába várták a rézzel-kénnel lemosdatott gyümölcsfáim a telet, a hideget s a hóaplant. Ezidáig inkább tavaszias légáramlatok gördültek alá a dombokról. Szomszéd Bözsi tulipánfáján már pattanásig duzzadtak a rügyek türelmetlenségükben, de nálunk sem húzódtak össze a rügyek olyan megszokott téliesre. A szelídgesztenye ágain pedig még ott zörögnek a száraz levelek. Félő, hogy szükségük lehet még fáinknak majd az alvó rügyeikre is. Nem azokra, amelyek most alszanak, hanem amelyek az elfagyott, lerágott, vagy más kár érte rügyeket lennének hivatva pótolni.

Hogy él a talaj, azt abból is látom, hogy újra megjelentek a friss vakondtúrások. Szerteszét domborulnak barna halmok a füves és az őszi művelt részeken. Tavalyelőtt a szarvasmarha trágya kupacnak csak a felét szántottuk a földbe. A maradékot hagytam érni, hátha maga alá gyűjti a talajlakó kártevőket is. Nyáron a naptól fekete fólia védte. Késő őszi, amikor lehúztam róla – had ázzék át jobban – kirágott mogyoróhéjak árulkodtak az ott tanyázó egerekről s egy szép, méteres kockás sikló gördült méltóságteljesen az egyik trágyajáratba. Hüllő létére talán melegedni. Lehet a rácsálók miatt költözött közéjük, pedig az irodalom szerint vízi életmódú állat.

Vissza a fedél alá

Nézem a Luca napi búzát a tányérban. Szépen kizöldült, de a jövő évi termésjóslást mégsem merném a látottakra bízni. Ugyanis már a csírázás kezdetén szürke kis penészpamacsok jelentek meg a tányér szélén. Később ugyan derekasan megerősödtek a búzaszálak, de a kórokozó gombák is láthatóan jól érezték magukat.

Emlékszem gyerekkoromban anyám sose mulasztotta el a Luca napi búzavetést és bizony csávázás nélkül is egészséges zöld növénykéket nevelt belőlük szilveszterig. Akkoriban végül a tyúkaink örültek a friss zöldnek.

Fellapoztam e témát a Néprajzi Lexikonban is – abban olvasom, hogy „Luca napján a gazdaasszony tányérkába búzát tesz, azt naponként harmatszerűen locsolgatja, s ha a búza karácsonyra 30–40 cm magasra megnő, jó jelnek veszik a jövő évi búzatermést illetően. Egyes helyeken gyertyát vagy pohárban égő olajmécsest állítanak a növekvő búza közepébe, s minél kevesebb fény szűrődik át a növekvő búzaszárak között, annál gazdagabb termést jelent.”

Amiért viszont hiába lapozgattam könyveimet, az a kaliforniai paprika esete volt.

A képen látható kaliforniai paprika ugyan nem Kaliforniából származik, hanem jóval közelebről, de még így is igen hosszú utazott. Spanyol importként volt jegyezve az egyik nagy áruházlánc polcán (egyébként csak a neve kaliforniai mert még délebről, talán Dél-Amerikából terjedt el). Paprikában paprika volt, sőt a harmadik „generáció” is ott lapult a „vemhes” bogyóban. Még jó hogy darabra adták, mert vagy két paprikányit nyomott volna a mérlegen.

Újévre lencselevest szoktunk főzni – ugyancsak Óperencián túli szemekből. Merthogy Kanadából kerül Európába a lencse. A mienk még meg is állt Romániában, mielőtt nálunk kicsomagolták volna. Ráadásul ezen a hosszú úton mintha a lencse íze is elveszett volna. Szinte főzni sem kell, mert már az áztatásnál (minek is ez a hagyományörző áztatás?) úgy megdagad, hogy percek alatt péppé fő a levesben, mikor még a sárgarépák nyersen úszkálnak a lében. Anyám főzte lencse ízét már csak emlékeimben őrizhetem, vagy majd lencsearomával megpróbálhatom utánózni.

=====

vallomás

nem ijesztett a denevér
a betyárképű diótörő
az éjjel hosszabb utca
az akasztott kolbász
a szabály szerint sánta ördög
a csak bimbókra veszélyes hímezett szarvas

katolikus szocreál
ettől féltem

(Jan Twardowski)

DÖRY ISTVÁN

ALTERNATÍV ENERGIA

A Földön az energia végső forrása a Nap, a szél is, a vízenergiáé is, a fosszilis tüzelők csak ennek elraktározott töredékei. A szén, a kőolaj, a gáz – energiabefőttek, amelyeket a Természet készít, amelyekre nem írta rá, hogy nekünk készítette-e. Mi bemegyünk a kamrába, és teljes természet(?)ességgel kiszolgáljuk magunkat; időnként elszörnyülködünk a gázkitörések, olajkatasztrófák képein, de egy pillanatig sem jut eszünkbe, hogy a fosszilis energiabefőttek minket a 2000-ben élőket illetnek-e meg. Biztos megérdemeltük... Előttünk és utánunk 3 milliárd esztendő.

De valami azért szöveget üthet a lomha fejünkbe: a kőolajfogyás 5 milliószor gyorsabb, mint a termelés. Igen, száz év alatt fogyasztjuk el azt az olajat, ami 500 millió év alatt keletkezett, és keletkezik ma is. Mit mondhatunk, ha látjuk, hogy Pistike 5 milliószor nagyobb sebességgel csenegeti a lekvárt, mint ahogy a Nagymama befőzni képes? Pistike hülye. Sommásan. Hogyan lehetne ezt a mondatot közgazdász nyelvre lefordítani, hogy értsék? Hogyan lesz ez így a Bruntland-jelentés értelmében 'fenntartható' (sustainable, nachhaltig)?

A címben foglalt alternatív energia nem alternatíva: nem a választékot bővítő furcsaság, nem másik út. Az egyetlen út. Meg kell figyelni, hogy hol csörgedeznek azok az erőforrások, amelyeket a Nap minden évben egy az egyben újratölt. A biomassza, a mezőgazdasági melléktermékek, a víz, a szél. Más országokban a dagály, a hullám energiája. Nálunk idevehetjük a geotermikus energiát bár ez nem a Napból jön, de folyamatosan újratöltődik pár W/m² intenzitással. Ezeket használhatjuk, ezeket csenegethetjük, körültekintéssel, olyan ütemezéssel, ahogy a Természet befőzni képes.

Az alternatív energiák helyes használatának alapja tehát az energiatakarékosság. Vajon tudunk annyi bio-olajat, bio-etanol termelni, hogy jusson belőle minden benzinkút vállalatnak dosztig? Nem, ehhez az ország teljes vetésterülete kellene, és akkor hol termelnénk búzát. De egy megyényi terület, és a mezőgazdasági hulladék talán még elfogadható. Van olyan technológiánk, amely az autók fogyasztását ilyen mértékben lecsökkenti? Igen, a tömegközlekedési rendszer ilyen technológia, a vasút, de még szimpatikusabb a kerékpár.

Hasonlóan a mai fűtésszámlánkat sem tudja kifizetni a megújuló Természet. A harmadát lehetne győzni fával, biogázzal, metanollal. Van ilyen technológiánk? Igen, van, úgy kell hőszigetelni, mint a svédek, és harmadára csökken a téli fogyasztásunk. Úgy kell miniatürizálni, mint a japánok, kerékpározni, mint a hollandok. A sok

készülék, a hulladékká váló csomagolás, az élelmiszerpazarlás helyett a személyes szolgáltatásokra helyeződjék a hangsúly, a környezet és energiakímélő életmódra.

Ilyen összezippelt energiafogyasztás számára már értelmesen kiépíthetők a fa-gáztelepek, hévízkutak, naperóművek, bio-olajfinomítók, ahol a buszvezető, teherautósofőr etanolra tölt, de nem ám magába, hanem a volt benzintartályba, a gázszámlát pedig a Biogázművektől kapjuk.

És addig... addig... környezeti nevelés. Takarékoság, kerékpár, mutassuk meg a Nap erejét, engedjük be az őszi napfényt, barkácsoljunk naphőgyűjtőt a tavaszi szezonban a fürdővíz biztosítására, készítsünk hőszigetelt ládát, tapintsuk meg az anyagok hőviszatarató képességét, évszám szerűen tanítsuk a történelmi korok energiaadatait is, földrajzból pedig az „ásványkincsek” helyett az egyes országok ökológiai lábnyomát. Különben megmaradunk a Pistike 5 milliószoros hülyeségi színvonalán.

=====

imádság

Gondterhelt Krisztus
te mindenkinél különb
te ernyő nélkül ázó
mezítelen térdű
gyöngye hisz pártatlan
félénk akár egy induló költő
egyszerűséget esdő
magányos hisz a világgal rokon
bizonyára gyötörnek téged
kik katekizmus módjára
mindig minden kérdésre
kétségtelen választ várnak

várákozás

Nézd ezt a bolt előtt megkötött kutyát
a gazdájára gondol
és tépi hozzá magát
várja két lábon állva
számára a gazda az udvar az erdő a rét az otthon
a szemével kíséri a farkával sóvárogja

csókolj mancsot neki
tanítja hogyan kéne Istenre várnunk

(Jan Twardowski)

GARAY ANDRÁS

ETIKUS POLITIKUS

„annyira bonyolult lett minden, hogy csak a kivételes értelem képes úrrá lenni rajta: mert immár nem elég jól játszani a játékot. Hanem minduntalan felmerül a kérdés: ezt a játékot kell-e egyáltalán játszani és melyik a helyes játék?” – írja Wittgenstein már vagy 100 évvel előttünk. Megérezte a nagy filozófus a posztmodern életérzést, mely korunkra uralkodóvá vált és egyben kiutat is mutatott. A posztmodernben nincs kánon, sem a művészetben, sem az erkölcsben, sem a társadalmi lét egyéb területein. Mindent szabad, mindent az egyénre, az élethelyzetre kell szabni. De érezzük, ennek csapdáját. A kánon hiánya, a dolgok relativizálása mára katasztrofális közállapotokat teremt – lassan az egész világon. Visszasírjuk Pinokkiót egyszerű őszinteségét. Ma, ha hazudik valaki nem nő meg az orra, nem nőnek csacsifülei, sőt. Az orwelli világ közel került hozzánk, hol az igazság és a hazugság szabadon felcserélhető.

Holott nem vesszük észre a kialakított káosz egyfajta gumicsont a mindennapok emberének, hogy a háttérben szabadon lehessen formálni egy új világrendet. Pat Robertson már vagy 30 éve figyelmeztet erre és hogy a formálódó új világrenddel szemben a keresztény patriotizmus az igazi válasz. Azaz csak lenne, ha volna. De még nyomokban sincs, sőt letéteményeseinek se gondolata, se cselekvési programja sincs, sőt még azt sem veszi észre, hogy az ő bőrére is megy a játék. Mi meg jól elvagyunk a gumicsontokkal, amit tovább hergel a média.

A kiút az, hogy a feltett kérdésre – milyen játékot kell játszaniunk – az élet minden területén válaszoljunk, érdemben válaszoljunk. Itt és most a politikai etika, az etikus politikus kérdésére. Platón a politikát olyan eszköznek (tudománynak és művészetnek) tekintette, melynek segítségével a társadalom állammá válik. Aminthogy az egyén az etika gyakorlása által válik emberré. Na de ettől valóban messze vagyunk. Mind a politika, mind az etika elfogulatlan gondolkodást feltételez. Ennek hiányában csak a sárdobálás és az egyre növekvő demokrácia deficit lehet a részünk, ahogy ezt számos országban tapasztaljuk.

Ma a társadalmi értékítélet alapja alapvetően: a pénz, a befolyás és a média érték.

Ezek egyéni és közösségi megszerzése - legtöbb esetben – az etikán kívüli módon jön, jött létre.

Így mondható, hogy ma olyan emberek/közösségek vezetnek a társadalmat és az államot, uralják a médiát, a közbeszédet és ezen keresztül az állampolgárok életét és vágyait, adnak mintákat a felnövekvő nemzedéknek, kiknek erkölcsi mércéje megkérdőjelezhető.

Mindannyian azt érezzük, hogy ez nincs jól így. De a problémák még mélyebbek. Nincs az erkölcsi érettségről egyértelmű narratívánk. Nincs – legalábbis a közbeszédben – erkölcsjellem meghatározásunk, vagy fokozataink.

Holott a társadalomtudományok és köztük az etika tudománya elég szemléletesen leírja az erkölcsi érettség fokozatait.

1. Az erkölcsi viselkedés

- nincs erkölcs,
- önmagára irányuló erkölcs,
- elismerés vágya és elmarasztalás félelme,
- általános érvényű elvek szerinti élet.

2. Viselkedést irányító szabályok

- vasszabály – szemet-szemért, fogat fogért
- bádogszabály – mindenkinek úgy, ahogy megérdemli
- ezüstsabály – amit nem akarsz, hogy mások veled tegyenek, azt te se tedd mással
- aranyzsabály – amint akarjátok, hogy az emberek veletek bánjanak, úgy bánjatok ti is velük.

3. Erkölcsi ítélet

- tilalmak erkölcsse
- egyezmények megtartásának erkölcsse
- ami jó, az elkötelez – aranyzsabály következetes betartása.

Ha egy kicsit belehelyezzük az előbb elmondottakat a mai politikába, vagy csak a mindennapok élethelyzeteibe – láthatjuk, hogy milyen nagy bajok vannak, az emberek erkölcsi szintje és az erre felépülő politika erkölcsi szintje – finoman szólva – megkérdőjelezhető. De valljuk be a miénk is. Így igaz az a bölcsesség, minden országnak olyan vezetése van, amilyen ő maga, amit megérdemel. És – van egy rossz hírem – lesz még lejjebb. De van egy jó is – hogy már beszélünk róla, hogy már fáj, hogy már elégünk van a birkaságból, az engedelmségből, az alattvalóságból. És nemcsak mi vagyunk torzak, sőt nem is mi vagyunk a hibások. Mi csak egy játszma részesei vagyunk. Mert vannak felelősök is. Újra és újra érvényes az írástudók árulása.

Eltorzultunk. A torz emberek, aztán torz viszonyokat teremtenek, torz társadalmat hoznak létre, torz vallásokat és torz Isteneket. És ez fordítva is igaz. A torz istenek, torz társadalmak teremtenek és torz embereket formálnak. Ezek messze vezető témák, de előbb-utóbb megkerülhetetlen az ezzel történő szembenézés is.

A mai kormányzat kétségbeesetten próbálja betömni ezeket a lyukakat az oktatással, az egyházak helyzetbehozásával, mert minden statisztika szerint nagy a baj. Tehát itt nemcsak a politikát kell helyrehozni, hanem mindannyiunkat.

Tudomásul kell vennünk, hogy az emberek sokfélék. Mégis, az ország vezetésétől (politikai, gazdasági, kulturális, tudományos, egyházi) és akik képviselnek bennünket, vagy reprezentálják az országot, önkormányzatokat, intézményeket, jogosan várhatjuk el, hogy magas etikai szinten éljék az életüket,

Kérdés az, felállíthatók-e etikai mércék ill. hozzárendelhetők-e etikai, életműbeli, felelőség-

vállalási szintek, az egyes betöltendő funkciókhoz, mint például a politikai szerepvállalás, vagy egyéb vezetés?

A kérdés másik része, mi a mérce és ki határozza ezt meg? Az egységes etikai kánon kialakításánál vissza kell lépni az „aranszabályig”, amit szinte minden vallás és etikai rendszer megfogalmazott: „Tedd azt mással, amit magadnak is kívánsz!”

Reálisnak kell lenni. Az ember gyarló, elesik, van vonzódása a bűnhöz, a rosszhoz. Ahogy a jóhoz is.

A feladat így sokkal nagyobb, mint gondolnánk és sokkal sürgetőbb is. De ne is beszéljünk etikáról, beszéljünk az ember érettségéről, a személyiség kibontakozásáról, az érett, elkötelezett személyiségről. Beszélhetünk erényekről, erények harmóniájáról. Mert az etikusság önmagában – ha mérhető is – kevés. Attól még lehet az ember – elnézést – mulya vagy nem tud kommunikálni, vagy nincs megjelenése.

És feje tetejéről a talpára kell állítani ezt a kérdést: nem a politikusnak, tisztséget betöltőnek kell megígérni, hogy erkölcsös lesz, hanem nekünk, a társadalomnak kell megítélni – lehetőleg minél jobb szempontrendszer alapján – hogy ki „méltó” arra a posztra, hogy azért versenybe (akár politikai versenybe szálljon. Ki lesz a prima és ki a prima primisszima.

Meg kell határozni, hogy a tisztességes életnek milyen lépcsőfokai vannak és kinek-kinek fel kell mérnie önmagának, hogy hol is áll ezen. A lépcsőfokok meghatározása: szakmai kérdés. Vannak erre hivatottak (tudósok, egyházi emberek, civil szervezetek, egyének). Egyértelmű kontúrok vonhatók a lépcsőfokok közé. És ez nem is újdonság. Számos vallásban pl. a Mithrász, a beavatások (tudás+feladatvállalás) meghatározott etikai, emberi szintekhez kötődtek, melyek a társadalom előtt nyilvánosak voltak.

Jó lenne bizony tudni, hogy magánéletben, üzletben, politikában, az élet egyéb bizalmi szintjein hol állok és hol áll a másik. Transzparencia, átláthatóság. Egyfajta saját emberi ISO ez, és aki vállalja a megmértetést, nemcsak az állampolgári felelősségéről és érettségéről tesz tanúságot, hanem egy nyitott társadalom jó ügyét szolgálja.

Ki minősít? Ez is módszertani kérdés. Ha nyilvános egy kritérium rendszer mindenki elhelyezheti magát a saját lépcsőfokán. Pl. én egy 3-as szintű (de lehetne ezt színekkel, szimbólumokkal stb. jelölni) ember vagyok, tehát minden olyan állami, politikai, vallási vezetői szintre „pályázhatok”, ahol ez mint kritérium szerepel. Ha nincs meg a korreláció, vagy feljebb „tornászom” a saját szintemet, mondjuk 4-re, már más funkciókhoz/beosztásokhoz, bizalmi szintekhez is megfelelek.

Így tudom a szintemet, s mások is tudják rólam. Ha többet szeretnék, növekednem kell. A növekedés segítése alapvetően fontos társadalmi feladat. De a cél az, hogy a jobb emberek jobb társadalmat hozzanak létre, igazságosabbat, élhetőbbet és az esély mindenkinek megmaradjon.

Ha túlértékeltem magamat, a társadalom lassan, de biztosan a helyére tesz.

A világos kritériumrendszer megfogalmazása kényes ügy, hiszen a megfogalmazók érintettsége is fennáll.

De milyen szempontrendszer szerint lehet mérni, lehet egy kitöltendő (önfelmérő) kérdőívet, vagy szociometriát készíteni :

Aminnek szerepelni kellene:

erkölcsi érettség

itt van a helye : az erkölcsi függetlenségnek, az adott garanciáknak(pl. visszahívhatóság), az önzés kizárásának, a korrupció ellenességnek, a fizetési fegyelemnek, az állampolgári kötelességek betartásának stb.

érzelmi érettség

itt van helye : a tekintélynek, ellentétes neműek megbecsülésének, a szolidaritásnak, a társadalmi érzékenységnek, a problémák kezelés módszerinek, az erőszakmentes konfliktus megoldás ismeretének, az empátiának stb.

erények megléte és harmóniája

itt van helye: érzelmi, gondolati, akarati erények egyensúlyának finomra hangolására

nemzeti elköteleződés

itt van helye : a nemzeti érzületnek, ismeretnek, a mindennapokban megjelenő nemzeti identitás megélésének, a határon túli magyarságnak, a hűségnek,

elköteleződés a szegények, elesettek, fogyatékkal élők iránt

itt van helye az önkéntességnek, a személyes szolgálatnak, az érdeklődésnek, a szolidaritásnak

elköteleződés a fenntarthatóság iránt

itt van helye: a fenntartható személyes életnek, az ökolábnymnak, a több generáción átívelő felelősségnek, a jövő nemzedékek sorsának, a teremtés megőrzésének, a globális és lokális viszonyának, a lokalitások elsődlegességének

családi rendezettség

itt van helye: a generációkba ágyazódásnak, a belső harmóniának, a családban átadott értékeknek, a értékeknek, a párkapcsolati harmóniának, a család társadalmi beágyazódásának

kommunikációs készség

itt van a helye : értő figyelés, egyszerű fogalmazás, őszinteség, nyitottság, párbeszéd képesség, kulturált viselkedés

intellektuális képességek

itt van a helye : a logikának, a minden oldalról való megvizsgálásnak, az ismereteknek, a holisztikus látásnak, a szakmai ismereteknek, a szakmai gyakorlatnak, az elismeréseknek

ápoltság

itt van helye : a megjelenésnek, az öltözködésnek, a belső és külső rend megjelenítésének

Ez rögtön $10 \times 10 = 100$ pont lehet

Ezeket a kérdéseket nagyon okosan kell megfogalmazni, civil kurázsival.

És hozzá lehet pl. rendelni egy-egy pályázati jelentkezés feltételül, vagy egy ember politikai küzdőterre „engedéséről”. A pozícióhoz lehetne ezt arányítani.

Persze rengeteg gyakorlati kérdés felmerül. Van itt tennivaló bőven, de el kell erről indítani a médiákon át egy felelős diskurzust.

Nem vagyok naiv. A politika ma ezt nem igényli. A politika a hatalom gyakorlásáról, megszerzéséről és megtartásáról szól. Az elvek machiavellisták. Saját maguktól semmit nem fognak engedni. Miért tegyék? A társadalom vagy kikényszeríti ezt, vagy minden marad a régi. Az a kérdés, akarjuk-e ezt?

A politika ma és holnap is el akar bennünket altatni. Cirkusszal és kenyérrel. Ne legyen illúzió, ez munka és sok munka. És lépésről-lépésre lehet csak haladni, először a magunk portáján söpörve.

A nyilvánosság itt sokat jelent. Önmagunk transzparenssé tévése (nem kell aggódni elég titkunk marad még) segít bennünket az önfejlesztésben, a kapcsolatokban, az üzleti életben és a nyilvánosság terein. A jó példa ragadós.

A narrációt így nekünk kell irányítani. Kik fogékonyak vagyunk a platóni szóra: az etika gyakorlása által válunk emberré. Emberré, mert „az egyre kevesebb”.

2013. november 25.

JUHÁSZ GYULA

VÁLASZ AZ „ETIKUS POLITIKUS” PROBLÉMAFELVETÉSRE ÉS MEGOLDÁSI JAVASLATRA

(1. rész)

Garay András a politika és az etika kapcsolatát vizsgálja egy rövid írásban, és ha nem is direktben kimondottan, de mindenképpen érzékelhetően a keresztény erkölcs és moralitás alapvető tézisei szerint szeretné összekapcsolni a „politika csinálás” világát a kereszténység erkölcsös viselkedésről alkotott nézetével.

Egyet kell értenem a szerzővel abban, hogy keresztény szemszögből nézve mindaz, ami ma a „politika” kapcsán történik Magyarországon – de szerte a világban is – sokszor nem igazán tűnik sem etikusnak, sem morálisnak. Nem hogy keresztény, de a hétköznapi „polgári erkölcs”

szempontjából sem. Gyakran még racionálisnak sem, aminek aztán végképp nincs köze sem erkölcshez, sem morálhoz.

András a megoldást abban látja, hogy a társadalom dolgozzon ki egy etikai normarendszert, egy erkölcsi és viselkedési kódexet egy hozzávaló minősítési kérdőívvel, amely alapján egy megfelelő jogosítványokkal felvértezett grémium – talán egy „társadalmi etikai minősítő bizottság”? – erkölcsileg minősítené a társadalom tagjait, különös tekintettel azokra, akik közéleti szerepre vágnak. A társadalmi hierarchiában betöltött poszt az „erkölcsi vizsgán” elért eredmény függvénye szerint alakulhatna. A vizsga ismételhető – talán ismételendő – lehetne. Az elért eredmények pedig megmutatnák az erkölcsi fejlődést vagy hanyatlást, és ettől függően lehetne fel vagy lelépni a társadalmi számlálétra.

A gondolat és a javaslat – mi tagadás – logikusnak látszik. Egy racionális elveken nyugvó, a racionalitást mindenek fölött tisztelő civilizációban bizonyára keresve sem találhatnánk jobb megoldást az „erkölcsi megfelelés” tisztázására.

Az ötlet tehát nem rossz, de talán nem is annyira újkeletű. Mondhatni több ezer éves. Ha fellapozzuk a Bibliánkat, a Kivonulás Könyve és a Leviták Könyve a mózesi kőtáblákra felrótt Tíz Parancsolatból kiindulva hosszú oldalakon át, a legapróbb részletekre lebontva taglalja mindazt, amit a választott nép erkölcsös, hívő fiainak – és lányainak – követniük kellett ahhoz, hogy a közösség megbecsült és elfogadott tagjai lehessenek – de legalábbis ne verjék vagy kövezzék őket agyon. Az előírásokhoz természetesen megfelelő „ellenőrző és minősítő” grémium is tartozott, és jaj volt annak az izraelitának, aki kétségbe merete vonni ennek a testületnek az értékeléseit vagy ítéleteit.

És hogy működött-e a módszer? Szerte a világon ma is milliók vallják erős hittel eme előírásokat, ragaszkodnak szörszálhasogató, aprólékossággal és következetességgel a kritériumokhoz. Vagyis azt kell mondanunk, hogy igen. Legalábbis túlélési szempontból vélhetőleg segítette ez az erkölcsi normakontrollt ezt a közösséget az önazonossága és a fizikai-szellemi létezése védelme során.

Annak eldöntésére azonban, hogy a jelenkor magyar viszonyai között, illetve az Új Szövetség kissé „továbbfejlesztett fejlesztett” erkölcsi nomenklatúrájának ismeretében is működne-e ennek a módszernek a modernizált „kérdőívesített” változata, úgy vélem tovább kell vizsgálódnunk. Kezdjük talán a végéről, és elemezzük először magának a tesztlapos módszernek a megbízhatóságát. Vizsgálatunk során nyilvánvalóan a keresztény kiinduló pontot célszerű választanunk, amelyben a keresztény erkölcs „arany szabálya” és főparancsa fogja megmutatni nekünk „választóvízként”, hogy a módszer vajon „arany-e”.

Kiindulásunk tehát:

„A főparancs.³⁴ Amikor a farizeusok értesültek róla, hogy a szadduceusokat is elhallgattatta, köréje gyűltek. ³⁵Hogy próbára tegye, az egyik törvénytudó kérdéssel fordult hozzá: ³⁶„Mester, melyik a főparancs a törvényben?”

³⁷Jézus ezt felelte:

1. **„Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. ³⁸Ez a legnagyobb, az első parancs.**
2. **³⁹A második hasonló hozzá: Szeresd felebarátodat, mint saját magadat. ⁴⁰Ezen a két parancson alapszik az egész törvény és a próféták.”**(Mt 22,34)

A Mester tehát két megkerülhetetlenül fontos parancsolatra, vagy ha úgy tetszik, erkölcsi és viselkedési normára hívta fel mind a követői mind a vele vitázók figyelmét.

Először is arra, hogy az ember szíve, lelke és elméje legyen nyitott. Ne hagyja senki, hogy a látható, érzékelhető és mérhető anyagi világ kitöltse ezeket. Hanem inkább forduljon mindenki teljes lényével afelé, akitől mindez ered és származik. Aki „aki”, és nem „ami”. Nem holt energia, nem élettelen Világtörvény, nem is egy emberi ésszel felfoghatatlanul bonyolult gépezet, hanem maga az Élő Isten.

Másodszor pedig arra, hogy az emberek közötti kapcsolatokban nem az érdek, hanem az érték, vagyis a kapcsolat minősége, a „szeretet” a meghatározó. A „szeretet” szó itt nem egy cukormáz, gügyögő-cuppogó ajnározást jelent. A szeretet szó inkább a „felelősség” és a „szolidaritás” szavakkal rokonítható: Érezz legalább akkora felelősséget és szolidaritást embertársad sorsa iránt, mint amennyit önmagad iránt érzel, illetve másoktól elvársz önmagaddal kapcsolatban.

Az aranyszabály.¹² „Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük! Ez a törvény és a próféták.”(Mt 7,12)

Ehhez úgy vélem, nem szükséges külön értelmező magyarázat.

Most pedig vizsgáljuk meg néhány evangéliumi „esettanulmány” segítségével, hogy miként működött volna az András javasolta módszer Jézus találkozásai és emberi kapcsolatai során:

Esettanulmány 1.

Jézus Kafarnaumban.

¹⁸Amikor Jézus a Galileai-tó mellett járt, látott két testvért, Simont, másik nevén Pétert és testvérét, András. Halászok voltak, s épp hálót vetettek a tengerbe. ¹⁹Megszólította őket: „Gyertek, kövessetek. Most adok nektek itt egy-egy kérdőívet, és ha ez alapján elértétek a kellő pontszámot, én emberek halászává teszlek benneteket!” ²⁰Azon nyomban otthagyták hálójukat, kimentek a partra, és hűmmögve, fejüket vakarva elkezdtek kitölteni az erkölcsi tesztlapokat. Órákba telt, míg végeztek. Ez alatt az összes hal megdöglött, amit aznap kifogtak. Amint elkészültek, Jézus nyomban hozzálátott a kiértékeléshez. Ami azt illeti, nem

volt különösebben nehéz dolga. Kisvártatva elkészült, és így fordult hozzájuk: „Hát Simon, jobb lesz, ha leülsz. Megmondom őszintén, első ránézésre egy kicsit többet vártam tőletek, azért is szólítottalak meg benneteket. Nézd! Az „erkölcsi érettség” pontnál mindjárt kiderült, hogy utálsz a rómaiakat és azokat a zsidókat is, akik nem gyűlölik, sőt kiszolgálják őket. Azt írod, zelótaként legszívesebben kettéhasogatnád őket a kardoddal. Ez persze az „érzelmi érettségedről” is sokat elárul: látszik, hogy könnyen dühbe gurulsz, máskor meg szinte extázisban rajongsz valamiért. Ez az érzelmi hullámvasút benned nem sok jóval kecsegtet. A „nemzeti elköteleződéssel” nincs különösebb gond. Sőt, egy kicsit akár vissza is vehetnél belőle. Mert nem minden római utolsó zsidófaló csirkefogó, ahogy írod. „Családi rendezettség” rendben, viszont a „kommunikációs képességekről” talán inkább ne beszéljünk. Sőt, az „intellektuális képességekről” se. Tessék? Hogy fogalmad sincs mi ez a szó? Inkább hagyjuk. Ahogy az „ápoltságot” is. Már ahogy így rád nézek.”

Jézus felállt, leporolta a köntösét, és kezét Simon vállára tette: „Isten veled Simon! Már ne is haragudj, de én itt most éppen egyházat alapítok. Ne vedd zokon, de az eredményeid önmagukért beszélnek. Én pedig véletlenül se bíznám az egyházamat, pláne nem a Mennysorság kulcsait egy olyan latinofóbiás, érzelmileg labilis, műveletlen tuskóra, mint amilyen Te vagy.” – mondta, és lassan elsétálva otthagya őket a döglött halak társaságában. A Nap pedig vörös párában úszva lebukott a Golán-fennsík mögött...

Itt úgy tűnik, a kérdőíves módszer egy kicsit eltérítette volna az események menetét, ami Máté evangéliuma – vagyis a résztvevők visszaemlékezései – szerint valójában így történt:

¹⁸Amikor Jézus a Galileai-tó mellett járt, látott két testvért, Simont, másik nevén Pétert és testvérét, András. Halászok voltak, s épp hálót vetettek a tengerbe. ¹⁹Megszólította őket: „Gyertek, kövessetek, s én emberek halászává teszlek benneteket!” ²⁰Azon nyomban otthagyták hálójukat és csatlakoztak hozzá. ²¹Útját folytatva megpillantott két másik testvért is, Zebedeus fiát, Jakabot és testvérét, Jánost. Épp hálójukat javígtatták a bárkában, apjukkal, Zebedeussal. Őket is hívta. ²²Rögtön otthagyták a bárkát apjukkal egyetemben, és a nyomába szegődtek.” (Mt 4, 18-22)

Esettanulmány 2.

Lévi meghívása.¹³ Megint kiment a tó partjára. Az egész sokaság hozzá ment, ő pedig tanította őket. ¹⁴Ahogy a vámnál elhaladt, látta, hogy ott ül Lévi, Alfeus fia. Így szólt hozzá: „Lévi, Alfeus fia, gondolom, tudod, hogy ki vagyok. Figyelj most rám! Szemmel tartalak már egy jóideje, és úgy látom, van benned valami. Nézd, itt van ez a kérdőív. Töltsd ki, és ha jó eredményt érsz el, akkor követhetsz engem!” Lévi nekiállt, és kitöltötte a tesztlapot becsülettel. Ahogy elkészült, elfogódottan Jézus kezébe nyomta. Ő végignézett a kérdőíven, és fejét

csóválva lemondóan így szólt: „Lévi, Lévi! „Erkölcsei érettség” nulla pont, „érzelmi érettség” nulla pont. „Erények megléte és harmóniája” nulla, „elköteleződés a szegények elesettek fogyatékkal élők iránt” olyan nulla, hogy nullább már nem is lehetne! „Családi rendezettség”, „ápoltság” akkora zéró, hogy lelóg a pergamenről.” Lévi lehajtotta a fejét, Jézus pedig szomorúan így szólt: „Hát ez pech! Pedig a tanítványom lehettél volna. Talán még evangélista is válhatott volna belőled. De így?” – majd családódtan odébbállt. Sokan követték őt a farizeusok közül való írástudók is. Amikor látták, és hallották mindezt, a kezükkel csettintettek, és elismerően mondták: „Ez igen! Látszik, hogy közülünk való erényes ember! Nem közösködik a bűnösökkel. Ilyen Messiás kell nekünk!”

Úgy tűnik, a kérdőíves módszer itt sem vált volna be. Ha Jézus alkalmazza, ma szegényebbek lennének egy evangéliummal. Jézus „technikája” viszont az alábbi eredményt hozta:

„Lévi meghívása.¹³ Megint kiment a tó partjára. Az egész sokaság hozzá ment, ő pedig tanította őket.¹⁴ Ahogy a vámnál elhaladt, látta, hogy ott ül Lévi, Alfeus fia. Így szólt hozzá: „Kövess engem!” Az felállt és követte.¹⁵ Lévi házában asztalhoz telepedett. Sok vámos és bűnös is ott ült együtt Jézussal és tanítványaival az asztalnál. Sokan voltak. Követték őt¹⁶ a farizeusok közül való írástudók is, és amikor látták, hogy bűnösökkel és vámosokkal eszik, megszólították tanítványait: „Miért eszik és iszik együtt a vámosokkal és a bűnösökkel?”¹⁷ Jézus meghallotta és így válaszolt: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket.” (Mk 2, 13-17)

Esettanulmány 3.

Zakeus.¹ Aztán odaért Jerikóba és végigment rajta.² Élt ott egy Zakeus nevű tehetős ember, a vámosok feje.³ Szerette volna látni Jézust szemtől szemben, de a tömeg miatt nem tudta, mert alacsony termetű volt.⁴ Így hát előrefutott, felmászott egy vadfügefára, hogy láthassa, mert arra kellett elhaladnia.⁵ Amikor Jézus odaért, felnézett és megszólította: „Zakeus, mássz le hamar! Ma meg kell szállnom itt valahol. Gyere, töltsd ki gyorsan ezt a kérdőívet. Ha megfelelsz az elvárásoknak, akkor van rá esélyed, hogy nálad veszek szállást.”⁶ Zakeus, erre gyorsan lelép az asztalról, és boldogan nekiállt kitölteni az erkölcsi tesztlapot. Kisvártatva elkészült, és kezeit dörzsölgetve, elégedett mosollyal adta át Jézusnak. Elvégre mégis csak ő volt a leggazdagabb ember Jerikóban. Ugyan kinek háza vetekedhetett volna az övével? Jézus végignézett a lapon, és aztán jól leteremtette Zakeust. „Na idefigyelj te kis....! Lehet, hogy te vagy itt a leggazdagabb ember, és az is lehet, hogy a te házad és asztalod a legfényűzőbb az egész környéken. Na de hogy szerezted mindezt?! Beálltál az idegen, elnyomó római hatalom adószedőjének! És ha ez nem lenne elég, ráadásul úgy, hogy folyton mindenkit átversz. Az adófizetőidből kitaposod az utolsó fillért, a rómaiaknak meg elhazudod a felét annak, amit beszédél. Így akarsz itt villogni?

Erkölcsei érettség nélkül? Erények és a szegények iránti elköteleződés nélkül? Hogy a patriotizmusodról már ne is beszéljek! Azt, hogy érzelmileg mennyire vagy érett meg mennyi eszed van, azt abból is láttam, ahogy ott csimpaszkodtál azon fán, mint egy majom. Csak nem képezed, hogy ezek után beteszem a lábam a házadba?!” – majd feldúltan faképnél hagyta Zakeust. Pár lépéssel arrébb megkérdezte a járókeleket: „Elnézést, tudna valaki mondani nekem itt egy olcsó turistaszállást?” Zakeus néhány percig kissé leforrázva nézett utána, de aztán elvigyorodott, és jó nagyot legyintett a kezével Jézus felé. Még aznap bevágatta a negyed-unokatestvérét az adósok börtönébe, hogy lenyúlja a házát nyaralónak. Befizetett egy három hónapos alexandriai útra – teljes ellátás, luxus hajókirándulás a Niluson, – két személyre. Lecserélte a gyaloghintóját a legmodernebb cédrusfa karosszérics változatra. Este a jól sikerült nap után az ágyában még egy kicsit elmerengett: „Erkölcsei minőség? Ki hallott már ilyet? Lehet, hogy nem vagyok egy Illés, de a szomszédom se az. Különben is, ki a francot érdekel ez az egész?” Majd teljes lelki nyugalomban álomra hajította fejét.

Jézus teljesen méltán lehetett – volna – felháborodva Zakeus elképesztő erkölcsi romlottságán, és könyörtelen kapzsizságán, hiszen Zakeus addigi életvitele és tettei nemigen hagytak kétséget senkiben afelől, hogy miféle ember is ő. Ha lett volna erkölcsi tesztlap a környéken, amit őszintén kitölt, az alapján bizony a jerikói cipőpucolói állást se pályázhatta volna meg másnap. Jézus azonban – ki tudja miért – megint csak a saját feje illetve módszere után ment, és az eredmény megint csak valami egész más lett:

Zakeus.¹ Aztán odaért Jerikóba és végigment rajta.² Élt ott egy Zakeus nevű tehetős ember, a vámosok feje.³ Szerette volna látni Jézust szemtől szemben, de a tömeg miatt nem tudta, mert alacsony termetű volt.⁴ Így hát előrefutott, felmászott egy vadfügefára, hogy láthassa, mert arra kellett elhaladnia.⁵ Amikor Jézus odaért, felnézett és megszólította: „Zakeus, gyere le hamar! Ma a te házadban kell megszállnom.”⁶ Erre az gyorsan lelép az asztalról, és boldogan fogadta.⁷ Akik ezt látták, méltatlankodva megjegyezték, hogy bűnös emberhez tér be megpihenni.⁸ Zakeus azonban odaállt az Úr elé, és így szólt: „Íme, Uram, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakit valamiben megcsaltam, négyannyit adok helyette.”⁹ Jézus ezt felelte neki: „Ma üdvösség köszöntött erre a házra, hiszen ő is Ábrahám fia.”¹⁰ Az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megmentse azt, ami elveszett.” (Lk 19, 1-10)

Esettanulmány 4.

A házasságtörő asszony.¹ Jézus kiment az Olajfák hegyére, majd kora reggel újra megjelent a templomban. A nép köré sereglett, s ő leült és tanította őket.³ Az írástudók és a farizeusok egy házasságtörésen ért asszonyt vittek eléje. Odaállították középre,⁴ és így

szóltak hozzá: „Mester, ezt az asszonyt röviddel ezelőtt házasságtörésen érték. ⁵Mózes azt parancsolta a törvényben, hogy az illetet meg kell kövezni. Hát te mit mondasz?” ⁶Ezt azért kérdezték, hogy próbára tegyék, s vádolhassák. *Jézus rájuk nézett és így szólt: „Lehet hogy Mózes ezt parancsolta, és akkor ez így is van rendjén. De Mózes azt nem mondta, hogy ne adjatok neki esélyt se arra, hogy megvédhesse magát. Én azt mondom, mindenki megérdemel egy utolsó lehetőséget.” Majd az asszonyhoz fordult: „Asszony, tudsz írni?” „Igen, tudok.” – válaszolta neki. „Na, akkor nézd, itt ez az erkölcsi tesztlap. Töltsd ki, és ha őszintén válaszolsz minden kérdésre, akkor lehet, hogy megúszod.” Az asszony reszkető kézzel töltötte ki a kérdőívet, majd a félelemtől remegve odaadta Jézusnak. A Mester ránézett a papírra, és a tekintete igen-igen szomorúvá változott. Összegyűrte a tesztlapot és komor hangon a farizeusok felé fordult: „Uraim! Tudjátok, hogy mit ír elő a törvény. Tegyétek, amit tennetek kell.” Majd lehajtott fejjel otthagyta őket. Lépteinek zaját elnyomta az öklömmi kövek záporozó puffogása.*

Jézustól igen csak elvárható volt, hogy tisztelje a Törvényt és a prófétákat. Az erkölcsi szabályok megszegőire ezek a törvények helyenként meglehetősen kemény szankciókat róttak ki, és aligha lehetett mentség ezek alól. Még ha valaki sajnálta is a bűnöst, vagy ha az még talán meg is bánta a tettét. Ha Jézusnak a házasságtörő asszony elítélésekor nem lett volna más eszköze, mint egy erkölcsi tesztlap, akkor igen csak szomorúan végződhetett volna ez a történet is. Jézus azonban most is a saját módszerét alkalmazta, imígyen:

„A házasságtörő asszony.¹Jézus kiment az Olajfák hegyére,² majd kora reggel újra megjelent a templomban. A nép köré sereglett, s ő leült és tanította őket.³Az írástudók és a farizeusok egy házasságtörésen ért asszonyt vittek eléje. Odaállították középre,⁴ és így szóltak hozzá: „Mester, ezt az asszonyt röviddel ezelőtt házasságtörésen érték. ⁵Mózes azt parancsolta a törvényben, hogy az illetet meg kell kövezni. Hát te mit mondasz?” ⁶Ezt azért kérdezték, hogy próbára tegyék, s vádolhassák. Jézus lehajolt, és az ujjával írni kezdett a földön.⁷De tovább faggatták, azért főlegyenesedett, és azt mondta nekik: „Az vesse rá az első követ, aki büntelen közületek!” ⁸Aztán újra lehajolt, s tovább írt a földön,⁹ők meg ennek hallatára eloldalogtak, egyikük a másik után, kezdve a véneken, s csak Jézus maradt ott a középütt álló asszonnyal.¹⁰Jézus főlegyenesedett és megszólította: „Asszony, hova lettek? Senki sem ítélte el?” ¹¹„Senki, Uram” – felelte az asszony. Erre Jézus azt mondta neki: „Én sem ítéllek el. Menj, de többé ne vétkezzél!” (Jn 8, 1-11)

A négy evangéliumból vett négy történeten keresztül vizsgáltuk azt, mi történt volna akkor, ha Jézus az emberekkel való találkozásaikor az érintettek erkölcsi minősítésére koncentrált elsősorban. Pedig abból a szempontból is könnyebb dolga lett volna a jelenkor erkölcsi ítéseinél, hogy ezeket az erkölcsi kritériumokat

nem kellett kitalálnia. Nem kellett a közösség tagjaival elfogadtatnia, hiszen „össztársadalmi konszenzus” övezte akkoriban Júdeában és Galileában ezt az erkölcsi és morális paraméterrendszert. Mégsem alkalmazta. A négy példa szerintem szemléletesen mutatja azt is, hogy miért: a módszer ugyan erős, de nem tévedhetetlen. Mivel túl sok teret hagy az emberi tényezőnek. Egy-egy tévedésen pedig igen sok múlhat: akár emberélet is, vagy akár a történelem alakulása, vagy egy egész egyház sorsa is megfordulhat. Ez pedig túl nagy ár egy „tudományos”, mérhető, paraméterezhető és ez alapján pontozható erkölcsi értékítéletért. Jézus ehelyett ugyanazt a módszert alkalmazza, amit Antoine Saint-Exupéry a nem gyerekeknek írt mesekönyvében, a Kis Hercegben a Róka titkaként ír le: „Tessék, itt a titkom. Nagyon egyszerű: jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.”

Jézus is így, a szívével és a lelkével fordult az emberek felé. Nem arra figyelt, amit bárki láthat és tudhat velük kapcsolatban. Ehelyett arra koncentrált, ami a bűnök, gyengeségek és a múltban elkövetett tettek alatt „láthatatlanul” meglapult. Nem azt nézte, mit csináltak a megszólítottak rosszul ezelőtt, és mi az emberek ítélete ezek alapján. Azt nézte, mivé lehetnek a jövőben, ha esélyt kapnak arra, hogy jóvátegyék. Ahhoz, hogy mindezt tévedhetetlenül meglássa, valóságosan szükség volt erre a belső „titkos” látásra. Mert nem minden vámos volt Lévi vagy Zakeus, és nem minden galileai halászból lehetett volna jó apostol.

Nekünk is – legalábbis Jézus követőiként – ennek belső látásnak a képességét kell magunkban kifejlesztenünk, hogy bármiféle tesztlap vagy kérdőív nélkül képesek legyünk meglátni másokban azt, ami jó. Még akkor is, ha mondjuk a politika és a politikusok vonatkozásában a tisztánlátásunkat erősen igyekszik elhomályosítani egy iparág, a „politikai kommunikáció”-nak nevezett nagyüzem.

Szeged, 2013. december 14.

várjál

Mikor imádkozol – tudj várni
mindennek megvan a maga ideje
a próféták tudták ezt
elvárás nélkül kell kérlelned folyton
beérik a jövőben a meg nem hallgatott
a beteljesületlen meg éppen történik
mindent tud az Úr tudja hogy az éjben
a tevékeny hangya hova igyekszik
a szeretet elhisz a barátság megért
ha várni nem tudsz
ne is imádkozz

(Jan Twardowski)

MERZA JÓZSEF

LEMEZTELENEDVE

Ahogy most visszanézek, azt látom, hogy elég sokat beszéltem a munkáról, a szüntelen törekvésről, még akkor is, ha egy ponton fontosnak, kihagyhatatlannak tartottam a pihenést, a feloldódást, az örömet. Persze, mindenki tudja, hogy ezeket nem kell szembeállítani a munkával, sőt ezek segítségünkre vannak abban, hogy tevékenységünk hosszú távon állandó lehessen. Az ember jól belemelegszik az igyekezetbe, s esetleg meglepődik, ha egy külső szemlélő megkérdi: miért e buzgalom? Sok mindent válaszolhatunk neki, például azt, hogy a jó cselekedet önmagában találja meg jutalmát, vagy azt, hogy a lelkiismeretünk helyesnek igazolja mindazt, amit a szegénység, kicsiség és szelídség hármasságának jegyében teszünk. Mégis, hasztalan levegőcsapdosásnak, vak futásnak látszik mindaz, amit e kihűlő világ fia, az ember tesz, ha nincs mögötte Értelem, ami logikusnak igazolja az emberiség életéért, mások javáért végzett szeretetmunkánkat. Mivel valamelyes ismereteink vannak a biológiai és kémiai folyamatokról, annyi egész biztosan törvényszerű, hogy az ember léte szervesen beilleszkedik a magasan szervezett anyag mozgásába. Nade, ha az ember élete csak egyfajta megvalósulása a foszfor, a kalcium, a nitrogén és más elemek bonyolult körforgásának, akkor ettől még nyugodtan vadállatok is lehetnénk, s egymás torkát harapdálva teljesítenénk be a természet célkitűzéseit.

Az ember azonban úgy ítélte meg, hogy életének többnek kell lennie egyszerű biológiai szerveződésnél, erkölcsi elvek kell, hogy vezessék. Ezekért az erkölcsi elvekért az ember munkát, fáradságot, szenvedést, életkudarcot is vállalt, ami egyáltalán nem előre elvárható viselkedés a törvények, még ha gyakorta csupán statisztikus törvények alá vetett anyagtól. Az ember úgy ítélte meg helyzetét és hivatását, hogy szabad erkölcsi választását egy tökéletesen szabad Alkotó által létrehozott törvény önkéntes vállalásából és megéléséből igazolja. Nem tudjuk, hogy ez a felismerés hogyan öltött testet az emberré válás folyamán, de nyilván az Ábrahámmal kötött szövetségnek már addigra kialakult tényanyagra kellett épülnie. Más vallásokban más hitanyag gyűlt össze, s mindez axiómává,

közmeggyőződéssel vallott, kétségbe nem vont állítással tette azt, hogy van Isten.

Én is vallom ezt az axiómát, jóllehet időközben az emberiség másik része megfogalmazott egy másik axiómát, azt, hogy nincs Isten. Jó régen kimondták már mindkét meggyőződést, jó pár száz éven át hadakoztak is egymás ellen a két tábor képviselői, mivel meg voltak győződve arról, hogy felfogásuk szigorúan bizonyítható, s a másik makacssága, konoksága, lustasága vagy legjobb esetben gyengeelméjűsége az oka, hogy ezt nem látja. Azt is mondhatnám, hogy az istenbizonyítás a filozófia bűne, mivel annyira hitt friss, fiatal erejében, hogy megpróbálta levezetni a Levezethetlent, tételekbe kényszeríteni a Kimondhatatlant. Ami az ókori ember számára természetes volt – legfeljebb azon vitatkoztak akkor, hogy melyik isten, kinek az istene az igazi, az erősebb –, az ugyanúgy magától értetődő a mai afrikai népek számára. De, hát bűnös vagyok-e én, aki nem tartom természetesnek azt, ami Szent Pál számára világos volt, és amit sok száz éven át szilárdan hitt teológusok sora, nevezetesen azt, hogy Isten léte a világból kikövetkeztethető? Bűnös hitetlen vagyok-e, aki állandóan küzd a teodiceai problémákkal, Isten létének elméleti bizonyításaival? Ó, nem! Hitetlen nem vagyok, mert vállalt meggyőződésem kimondásával odaálltam a rejtőző Isten mellé. Ahogyan az ókori ember megvallotta a közmeggyőződést – az egyébként bizonyítatlan közös hitet –, úgy vallom meg én is a keresztény nép ugyanúgy bizonyítatlan istenhitét.

Bűnösnek sem érzem magam, mert éppen eléggé kritikusan szemlélem azt, amit teodiceai témában elem adnak, hogy lelkiismeretem ne vádoljon a gondolkodás nélküli mérlegelés, a meggyőződés nélküli rábólintás, a benső hit nélküli tanítás vádjával. Nyitott szemmel igyekszem körülnézni a világban, s meg kell állapítanom, hogy manapság, amikor mást is, nagyon sokfélét hisznek az emberek, az előző közmeggyőződés már nem az egész társadalomé, jobban kidomborodik axiomatikus feltétel jellege, mivel más axiómarendszerek is megjelentek. Attól azonban, hogy az axiómát axiómának ismerem fel, morálisan sem rosszabb, sem értéktelenebb nem leszek.

Isten mellett döntöttem szüleim, neveltetésem és későbbi tanulmányaim hatására. Értelmesnek, logikusnak, ellentmondásmentesnek és az ember élete szempontjából hasznosnak láttam mindazt, amit vallásom elem adott. A feleslegeset, vagy az idő során rátapadt hamis elemeket – mások segítségével is – igyekeztem felismerni és a lényegtől elkülöníteni. A történelemben élt igaz emberek sora elhíhetővé, megélhetővé tette számomra hitemet.

Tudtam, hogy a sor elején álló Tizenkettő olyan személyes élmény birtokába jutott, amely halált megvető emberekké tette őket. A képviselők botrányai, árulásai csak még világosabbá tették a helyes életmódot. Meggyőződtem a kereszténység megújulni tudó képességéről, amely örökérvényűnek igazolja a tanítást. Az emberek, személyek társas életét foglalja

törvényekbe, és ez annyira mély és általános, hogy nem korlátozhatja érvényét sem a változó tér, sem a múltó idő járulékos adottsága.

A meggyőződéses ember, a tanító – mert szükségképpen, valamilyen szinten mindenki az –, a Jézus óhaja szerinti apostol, egyszer eljut odáig, hogy fel kell tárnia mások előtt, hogy mi él benne, el kell mondania, hogy helyesnek látja útját, és fel kell szólítania a körülötte élőket: gyermekeit, tanítványait, barátait, hogy kövessék ezt az utat. A friss aktivista nem sokat töpreng, két kézzel hadonászva, teli torokból magyarázva ösztönöz mindenkit a maga meggyőződésének követésére. Ahogy azonban érik a hirdető, úgy válik megértőbbé, a dolgokat több oldalról megfontolóvá, bizonyos dolgokban prularizmust megengedővé, önmagára kritikusan nézővé, saját meggyőződése alapjainak újra és újra vizsgálójává. Nem tudatlan, nem istentelen, nem is elvtelen, nem erejét vesztett az a bizonyos zsidó rabbi, aki hosszú csend után csak ennyit mond: „talán mégis igaz!” Nem tudom, van-e köztünk valaki, aki a hosszú, munkás évek során ne élte volna át a bizonytalanság lélektanilag szorongató érzését.

Andrzejewski egy kisregényében érzékelteti azt a gyötrő tépelődést, amely a nehéz órákban rátelepszik az emberre. A történet alapja igaz tény: a 13. század első éveiben egy francia pásztorfiú azt kezdte hirdetni, hogy az égiek tudomására hozták: a szent sírt nem szabadíthatja meg más, csak ártatlan, kiskorú gyermekek csapata. Ennek hallatán sok nyolc-tizenhat éves fiú és lány elhagyta otthonát és tömegbe verődve vonult a tengerpart felé. Sokan belepusztultak a viszontagságokba. Sokan kapzsi kufárok prédájává lettek, akik magukhoz csalták őket, aztán eladták rabszolgának. Ez történelem. Ami nem történelem, az a szerző által megrajzolt emberi kapcsolatszövevény, amelyben gyarló és bűnös gyerekek és fiatalok vágnak neki egy reménytelen kalandnak azért, mert mindnyájan szerelmesek lettek abba az ártatlan pásztorfiúba, akinek „kinyilatkoztatta a mindenható Isten, hogy a királyok, hercegek és lovagok hitetlen vaksága folytán most már a keresztény gyermekeknek kell kegyelmükbe és irgalmukba fogadniuk Jeruzsálem városát”. Az író úgy érzi, hogy minden bűnös bocsánatot kaphat, de az ártatlan és tiszta vezető, aki összetévesztette Isten hangját belső élményének szavával – ő nem kaphat feloldozást.

Nos, a lecke fel van adva az apostol, a vezetővé érett tanítvány számára. Miféle emberi kapcsolatok középpontja vagy részese ő, mit hall bensejében iránytadó hívásnak, s hogyan vezeti barátait az élet kavargásában? Andrzejewski ítélete kemény: az ártatlan tévedést is feloldozhatatlan bűnnek tartja, mert egy akármilyen tisztán hitt téveszme is pusztulásba sodorhatja a követőit. Ez igaz, így van, de azért mégis csak sok, hogy úgy mondjam „embertelen” az emberről azt feltételezni, hogy csak a teljes igazság birtokában tehet valamit. Ha nem tudja a teljes igazságot, akkor ne tegyen semmit. Dehát aki semmit sem tesz, az is megítélhető, mert aki nem tudja teljes bizonyossággal, hogy meg kell tennie valamit, az abban sem teljesen

biztos, hogy nem kell megtennie. Ne gondoljátok, hogy ez merő agyaskodás, mert az élet nem ilyen, az életben ösztönösen meghúzzuk a legjobbnak látszó lépést és slussz. Nem így van. Minél hosszabb a mögöttünk lévő út, annál fejlettebb érzékünk van arra, hogy kezünkől ernyőt csinálva, tűnődve nézegessük a megtett út kanyarulatait, a kitérőket, zsákutcákat előidéző okokat, s fürkészve nézzünk előre az ismeretlenbe. Valóságos élményeim vannak. Több mint egy évtizede egyszer úgy mondtam, hogy ami a saját hirdető munkámat illeti, én nem tudok senkit sem Krisztushoz téríteni istenbizonyítás révén, de annak, aki hajlandó Krisztust követni, vagy szóba állni Vele, el tudom mondani, mit kíván Ó a követőtől. Borzalmas, amit mondasz – vélte egy testvérem. Hát azóta csináltam jó néhány marhaságot, örökéletűnek gondolt közösségeim is mentek szét, de úgy látom, nem fogalmaztam nagyon rosszul. Amiben javítanék kijelentésem, az annak a második felére vonatkozik. Bizonyos kettősséget vinnék bele: egyrészt érzem, hogy az alaptételekben megerősödtem, sokoldalúbban, árnyaltabban, de összességükben határozottabban tudom képviselni őket, s ugyanakkor türelmesebbé váltam a körülöttem élők életére való alkalmazásukban, annak eldöntésében, hogy kinek mi a következő lépés a tökéletesség útján. Megtanultam bosszantóan biztos, s ugyanakkor meghökkentően bizonytalan lenni.

Az elmúlt télen egy ködös estén, távol hazulról egy paptestvérünkkel vacsoráztam. Őszintén beszélgettünk, s jól figyeltem, mert egy ritka életteljesítményű, nálam idősebb embert hallgathattam. Ő, aki a megismert hívásnak engedelmeskedve nem kímélte a maga életét, a társalgás közben, nyomatékokat adva szavainak, így szólt: „Mert jól jegyezd meg, nemcsak az nagy felelősség, ha valaki azt kiáltja: előre!, hanem az is, ha azt mondja: utánam”. Megjegyeztem, és most utólag is megköszönöm egy öreg pap őszinteségét.

Azzal köszönöm meg, hogy majd nagyon fogok vigyázni arra, miféle felszólításokat adok azoknak, akik meghallgatnak. Majd meghatóbban igyekszem agitálni arra, hogy Krisztust kövessék úgy, ahogyan szabad lelkiismeretük mondja nekik, de kövessék, mert Ó a világ reménye. Előre! – fogom kiabálni, – Krisztus után! Szabadon! Fűrészelem ezzel tanítói katedrám alapjait? – meglehet. De *igen nagy hülye lennék, ha az embereket arra akarnám nevelni, hogy szokjanak hozzá különféle emberi katedrák engedelmes bámulásához ahelyett, hogy a szabad krisztuskövetés – lehet, hogy néha viharos – útját tenném vonzóvá számukra.* A világnak és az emberiségnek csak az utóbbival teszek jót. Még csak nem is sajnálatos, egyenesen nagyszerű, ha túllép rajtam a fejlődés. Tanácsadó irodámat azért nem zárom be addig, amíg képes vagyok fizetni a boltbért, hátha hasznát látja valaki.

Jobbról-balról, múltból és jelenből ráébredünk vezetői felelősségünkre. Aki felismerte felelőssége súlyát, de elvállalta, az nagyon fog vigyázni az életére. Egyedül

élete igazolhatja premisszáit, axiómáit és tételeit – emlékezzetek Planckra – egyedül élete minősítheti őt becsületesnek. (49) Senki se rágódjék a tehetetlenségig azon, hogy ismeretei esetleg tévesek, tökéletlenek, s emiatt valamiben félrevezet másokat, ha mindenkinek meghagyta a jogot a szabad gondolkodásra, a szabad lelkiismeretre. Egészen biztos ugyanis, hogy bizonyos ismereteink tévesek, bizonyos ismereteink tökéletlenek. Talán olyanok is, amelyekről egyébként nem gondolnánk. Ez nem jóvátételten baj. Emberek vagyunk. De kell a készség az élet felzárkóztatására, a javításra, majd hajlandóság az új igazsághoz új étellel igazodásra, igent mondás a tudatátalakulás és az élet-átalakítás kettősségére. Mindezek garantálják is erkölcsi tisztaságunkat. Tényleges állapotok + szándék minden állapot meghaladására: ez a tökéletesség.

Nem azt kell féltetni, amit tegnap vallottunk, bár kétségtelen, hogy a hagyománytisztelet, (de csak a tisztelet!) szép erény. Nem attól kell félni, hogy az érettebb ember igazsága nem igazolja a korábbi évek megszokott, öröknek látszó, tehát kényelmes igazságait. Attól kell félnünk, hogy a kényelmünkben kialakult szűk látókörünk miatt már nem tudunk, nem is akarunk új igazságok ismeretére, elfogadására jutni. Attól kell félnünk, hogy kényelmességünk, nagyképességünk, önnön nimbuszunk megőrzése, vagy gyávaságunk miatt tudatosan tévesztünk meg másokat. Ahol az igazság a csúcsérték, ott önmagunkat és másokat nem kímélve, csakis adekvát módon szabad tükröznünk önmagunk vagy környezetünk valóságát.

Ebben van az erőm minden szenteskedővel szemben. Hatalmas, felszabadító erő, még ha nagy belső viharok eredménye is: miután megmutattam látszólag agnosztikus voltomat, teljes határozottsággal felszólítok mindenkit Krisztus radikális követésére. Aki semmit sem hazudott elveiről, az nyugodtan fogalmazhat felszólító mondatokat. Szabad társai még mindig eldönthetik, csatlakoznak-e hozzá.

Egyébként nem vagyok agnosztikus, ha valaki ezt mondja, visszautasítom a vádat. Mindenki, aki ismeri a már igazán a valósággal foglalkozó legrealisabb természettudományokat, az tudja, hogy mit ér a tudás, egyáltalán: mit tudunk, s min alapszik a tudomány épülete. Aki agnosztikusnak mond engem, az agnosztikusnak nevez minden tudományt. Amit ugyanis a hit világában gondolatilag teszek, az ugyanaz, mint amit a tapasztalat szakemberei tesznek a maguk kutatási területén.

Axiómákról, tudásról, megismerésről volt szó, az igazság világáról. A tények területéről. Az igaz, nem-igaz országáról. Úgy találok azonban, hogy a közösségi életben a tudományos becsületességéből emberi bizalom születik meg, a logikai igazság erkölcsi értékévé válik és erősíti a barátságot, az összetartozást. Jó együtt lenni azokkal, akik nem félnek igazat mondani, jó értelemben leleplezni önmagukat, akikről tudom, hogy mit és hogyan hisznek. Jó együtt lenni velük, mert tiszta a levegő társaságukban. Lehet hazugságokat és sebeket cipelni, s

közben nem tudni, csak érezni, hogy baj van. Ha valaki nem elég bátor, akkor bevallatlanul, tehát gyógyíthatatlanul hurcol magával téveszméket, tévcsелеkedeteket. Ezért hát bátor igazmondók kerestetnek! Hála mindazoknak, akik az igazságért dolgoznak, a teremtett és teremtetlen világ igazságaiért!

=====

a nem hívők Jézusa

a nem hívők Jézusa
közöttünk járkál
ismert kissé a népművészetből
kissé hallomásból
agyonhallgatott
a reggeli újságban
párton kívüli
védtelen
kiszavazott
kerülendő mint
a régi koleratemető
megkerülhetetlenül szürke
szóval teljesen tiszta
a nem hívők Jézusa közöttünk járkál
időnként megáll áll mint a kemény kereszt
hívőket nem hívőket mindnyájunkat összeköt
ez a meg nem szolgált fájdalom
ami közel visz az igazsághoz

lelkitükör

Nem harsogtalak-e téged túl
nem jöttem-e folyton tegnapi magammal
nem menekültem-e bolond szívemmel sötét
siránkozásba
nem lopkodtam-e az idődet
nem nyalogattam-e önfeledten lelkiismeretem mancsát
tudtam-e különbséget tenni az érzések között
nem árultam-e magam leszerepelt csillagoknak
nem vezettem-e sérelmeimről elegáns naplót
nem rejtőzködtem-e védve túlérzékenységet
meleg sarokban
nem hangzott-e szép hangom hamisan
nem voltam-e puhakezü zsarnok
nem változtattam-e az evangéliumot erőtlen mesévé
nem nyomta-e fülemben el az orgonaszó
a kóbor kutya vonítását
nem bizonygattam-e a feketéről hogy fehér
nem akartam-e őrangyalhoz imádkozva inkább
angyal lenni mint ör
letérdeltem-e amikor suttogóra kicsinyültél

(Jan Twardowski)

FARKAS ISTVÁN

AZ ERŐSZAKRÓL ÉS ERŐSZAKMENTESSÉGRŐL

Miért a szelíd szenved az erőszakostól? Miért nem jutnak semmire az erőszakmentesek? Hol a gyökere az erőszaknak, ha a teremtett világban nincs másutt, csak az emberben? Kell-e küzdeni az erőszak ellen? Mit tehetek, amikor Jézus, Buddha, vagy Gandhi, Martin Luther King és Teréz anya sem "tehettek" semmit ellene?

Ezer évek óta teszik fel ezeket a kérdéseket az erőszakmentesek, vagy azok, akik szeretnék az egész világot azzá tenni, hiába. A válasz nem kívül van! Akik elérték, azok önmagukban érték el, nem a világban. Amíg éltek ideiglenesen megteremtettek maguk körül egy csendet, egy erőszakmentes légkört, amely sugárzott, amíg éltek és még egy rövid ideig haláluk után is. Egyikük tanítása sem úgy szólt, hogy küzdjete az erőszak ellen az erőszakmentességért, hanem úgy, hogy ébredjete fel!!! Isten fiai és lányai vagytok, nem a Sátán fiai és lányai. Isten fiai pedig tökéletesek, mint mennyei Atyjuk. Éppen a Sátán ellenére, éppen a világ ellenére, de nem ellene. Aki ellen küzdeni kell, az a bennetek lévő Sátán – az önzés, a gőg, a hatalomvágy, az irigység, féltékenység és társai – akinek belétek kerüléséről nem tehetek, mert már évezredek óta bennetek lakik, de tehetek a tőle való megszabadulásért. Ez a megszabadulás azonban nem gyerekjáték. Nem azon múlik, hogy belátom-e ésszel, hogy ez a helyes út, mert az egyszerű, azt minden ember képes belátni, aki egy kicsit is veszi a fáradságot a józan gondolkozáshoz. Az ész azonban semmi ebben a harcban, mert az ész meg fogja indokolni, hogy mikor és miért ésszerű, világos, jogos és egyszerűen Istennek tetsző visszavágni, megelőzni, megakadályozni a jó érdekében a gonoszt – aki mindig a másik. Ha az észen múlna bármi, már régen összefogtak volna azok az emberek, akik tudják, hogy az erőszakmentesség lenne az ember alaptermészete és megteremtették volna a világbékét, de nem csak az észen múlik, mert ehhez hatalom is kell és a hatalom velejárója a megszerzett hatalom féltése, vagy ha nem féltik, mert annyira felkészültek, akkor felhígulása olyanokkal, akikben már nem ég az erőszakmentesség iránti vágy olyan hévvel (lásd Népszövetség, ENSZ és minden nem gazdasági, nemzetközi, vagy nemzetek feletti politikai, vagy polgári szövetség) ezért esendőbbek. Minden, ami túllépi egy kis közösség méreteit elromlik (sokszor még azon belül is csak látszólag működik). Mintha ez, a föld jelenlegi helyzetében törvény lenne, legyen az tudományos, politikai, vallási, gazdasági érdekszövetség, ha túllép egy határt manipulálható csöcselékké válik.

Akkor min múlik?

A jó magon nem múlhat, mert az van! Kapható ma már egyre több helyen és több formában is, s ha mégsem akar venni valaki, önmagában is megtalálhatja. Eső is van, meg napfény is, mert az emberiség nagy része hozzájut

ezekhez. A hiány a "jó föld"-ben van. Mert nem elég tudni, hogy jó föld kell a magnak, azzá is kell válni. Ez pedig a neheze a munkának. Először a nagy, majd az egyre kisebb köveket elhordani, majd évről évre szántani, gazt kigyomlálni, élősködőktől megszabadulni, ez a neheze a munkának. És ezt már kevesebben vállalják. Inkább az akciót, a tiltakozást, a szövetséget, ami aztán mind ellenakciót, ellentiltakozást, ellenszövetséget eredményez, mert ilyenek vagyunk ma. Csupán álmodozás azt hinni, hogy egy olyan baj, ami évezredek óta, szinte génjeinkbe beépülve működik és fertőz, néhány év, vagy évtized alatt emberiség méreteken felszámolható. Ennél azért sokkal "jobban" ki van találva ez a fertőzés. Elgondolkoztató mennyivel nagyobb összetartó erő a gyűlölet (vallási, politikai, gazdasági, szociális, nemzetiségi, stb.) a szeretetnél, ha nem karbantartott a "föld". Nem hiszem azt sem, hogy Isten megunja a sok háborúskodást és odacsap, hogy "vége legyen már gyerekek ennek a marhaságnak!" Ő nem tesz semmit, csak esőt ad és napot, ami aztán bennünk nem válik jó terméssé. Valószínűbbnek látszik, hogy arra vár, hogy ébredjünk fel már álmainkból és jöjjünk már rá – nemcsak az eszünkkel, hanem – egész lényünkkel, mik is vagyunk és kezdjünk el dolgozni a saját földünkön, hogy aztán idővel, lassan, öröklődéssel, ahogy a növényeknél és állatoknál génjeinkbe beépülhessen egy új parancs, ami az "azt tedd másnak, amit te is szeretnél", vagy a "szeresd felebarátodat, mint önmagadat" határoz meg.

Ehhez, véleményem szerint az a jó út, amin a Bokor is jár. Ez a kisközösségi munka. Ez az egyetlen olyan forma, ami ha működik, képessé teszi az embert – éppen a többiek éberségének és segíteni akarásának hatására – saját, belső hazugságainak leépítésére. Ez nemcsak pszichológia, hanem egy folyamatos önmagán való munka is, éber figyelem, hogy rajtakapja és eltávolítsa a "földjén" talált követ, gyomot, vagy rajta taposó vaddisznókat. E nélkül a munka nélkül is "működhet" a Bokor, lesznek is látványos eredményei, ahogy eddig is voltak, de alkalmatlan lesz rá, hogy az igazi munka alapját képező, közösségi öntisztítási módszereket – papi segítség nélkül – bárkinek tovább tudja adni. Ennek a módszernek egyes részei – főleg a logikus gondolkozással kapcsolatosak és a lelkiismeret vizsgálatok – megtalálhatók a Bokor gyakorlatában is, más, jelentős részei – pl. hogyan lehet elérni, hogy ne tartsam automatikusan jónak és okosnak magam attól kezdve, hogy leesett a tantusz, vagy hogyan lehet megtapasztalni a különbséget és a hasonlóságot egy hangya és egy ember földön játszott szerepe között – másutt szintén fellelhetők. Az egész munkában semmi titkosság nincs. Mára már nincsenek titkos módszerek – eddig sem voltak – csak kevés vállalkozó volt és van a hosszú és nehéz munkára (keveset beszélünk arról a hosszú előkészületi időről, ami minden szent működését megelőzte). Saját tapasztalatomból mondhatom: jobb aludni, bele sem fogni, mint két szék között padlót

fogni! De aki végigcsinálja, már itt, ebben az életben megtapasztalja Isten országát – mondták azok mind, akik végigcsinálták.

Jan Twardowski

(1915-2006)

Matematika-szakos gimnáziumba járt, és botanikai tanulmányokat is folytatott. Bölcsészetet előbb Varsóban, majd a Jagelló Egyetemen hallgatott. A világháborúban Rózewicz-hez és Hartwighoz hasonlóan a Honi Hadsereg katonájaként harcolt, majd részt vett a varsói felkelésben. A papi hivatást felnőtt korában vállalta, 1948-ban szentelték fel. Rövid vidéki lelkipásztorkodás után Varsóba helyezték, ahol évtizedekre a vizitációs nővérek templomának plébánosa lett.

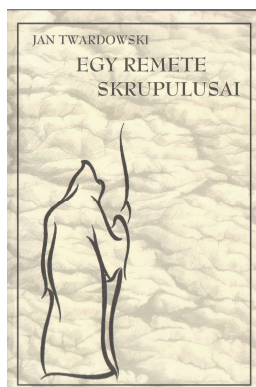
Gyakorló lelkipásztorként hivatását komoly szolgálatnak tekintette, ezért verseket főleg szabadsága idején írt.

Publikálni a harmincas évek közepén kezdett, első vékonyka kötete, az „Andersen visszatérése” 1936-ban jelent meg, mindössze 40 példányban. A kemény diktatúra idején hosszú hallgatásra kényszerült, így csak 1970-ben jelentkezhett újra. A nyolcvanas évektől aztán sorra adták ki munkáit, nyugdíjasként pedig szorgosan bepótolta azt a kimaradt harminc-negyven esztendő, ugyanis a rendszerváltás óta tizennyolc könyvvel gyarapította a Lengyel irodalmat. „Mindig minden másodperc az utolsó” – írta. (<http://szinlap.blogspot.hu/2011/11/jan-twardowski.html>)

Verseit Sajgó Szabolcs jelentette meg (MANRÉZA, 2001), de többen is fordították.

Mindazonáltal ez a költészet nem mentes a belső konfliktusoktól, és a sacrum csak azért vegyül benne a profánnummal, hogy a hitet élővé, minden ember számára közelivé tegye. Van itt fájdalom sok minden láttán, és mennyi a megválaszolatlan kérdés...

Külön képessége Twardowski atyának, ahogyan a nagy és a nevetéses dolgokat, gúny nélkül, csak emberi melegséggel egymás mellé teszi. Az ilyenfajta humor többet is mutat a dolgok valódi mértékéből, mint az általában leértékelő irónia. A vallásos lírában a humor látszólag idegen elem, egyfajta merénylet a „szentbeszéd” pátosza ellen. Ez felel meg egészen Twardowski atya szándékának: „Számomra a humor védelem a pátosz ellen, amely régi vallásos költészetünket megterheli. A humor alázatot is feltételez, embernek tudnia kell nevetnie önmagán, gyengeségein. Még azt is hiszem, hogy több mosoly is lehetne a verseimben, mert manapság olyan gyakori a kétségbeesett értelmesség.” (TeresaWowowska utószavából)

egy remete skrupulusai

Úgy elfoglaltam magamat magammal
 hogy arra vágytam senki ne jöjjön
 mindig csak egy jegyet kértem csak magamnak
 nem is álmodtam semmit
 mert magunknak alszunk de másoknak álmodunk
 ha sírtam is – szakszerűtlenül
 mert a síráshoz két szív szükséges
 oly buzgón védtem Istent hogy megpofoztam az embert
 azt gondoltam a nőnek nincs is lelke
 na jó legfeljebb
 háromnegyed
 titkos adót szereltem a szívembe
 és csak a saját adásomat sugároztam
 előkészítettem magamnak egy garzont a temetőben
 egyáltalán megfeledeztem arról
 hogy a mennybe nem libasorban hanem párosával
 megyünk
 még a tartózkodó angyal
 ő sem áll magában

magyarázat

Nem azért jöttem, hogy megtérítsem.
 Különbösen is kirepült már a fejből
 minden okos prédikáció
 és a csillogás lekopott rólam rég.
 mint a meglassult tempójú hősről.
 Nem fogok lyukat beszélni a hasába,
 a véleményét kérdezve Mertonról.
 Nem fogok vita közben ugrálni, mint a pulyka
 libegő piros tokával.
 Nem szépülök meg, mint a gácsér októberben,
 nem csalok elő mindent megvalló könnyeket.
 Nem fogom kiskanállal tölteni fülébe a szent teológiát.

Egyszerűen csak leülök maga mellé
 és elmondom a titkot:
 Hogy én a pap,
 az Úrnak gyermekként hiszek.

TURIÁK ILDIKÓ

A LEGSZORGOSABB HANGYA

VADAS ÉVA NÉNI

Hófehér hajú, mindig friss, mosolygós, elképesztő munkabírási, szívós, óramű pontosságú. A Bokor-irodalom zömének, a KIO-nak, Karácsonyi Ajándékoknak, Érted vagyok-nak elnyúlhatetlen gépelője. Korábban az írógépen verte sebesre az ujjait. Ma a monitorral rontja a szemét. De nemcsak a megjelent és még megjelenő írásművek őrzik keze nyomát, hanem Budapest és környéke flasztere, útjai, utcái is. Hol itt, hol ott tűnik fel fürge léptekkel. Emberek és emberek dolgai után járkal, ügyeiket intézi. Továbbá nincs a Bokor életében jelentős esemény, amelyen jelen nem lenne. Bizonyára felesleges is mondanom, hogy akire mindez ráillik, az nem más, mint Vadas Éva (Szalézia nővér), közismert nevén Éva néni.

Éva néni! Mi már idestova harminc éve ismerjük egymást. Azóta nem fér a fejembe, hogy hogyan is jut annyi mindenre időd? Kérlek, meséld el, hogyan is fest egy napod időbeosztása?

Általában 1/2 5-kor kelek: zuhanyozás, öltözködés, szobarendbetevés, reggeli, elmélkedés. Ez kb. mindennap egyforma, a további rész változó. Ha otthon maradok, akkor IBM-en gépelem a Bokor számára, ami éppen szükséges. Ha sürgős, ebéd után folytatom kb. 6-7 óráig. Este kb. 9-ig imádság, olvasás, zenehallgatás a Bartók rádió. Mivel külső kerületben lakom, általában másodnapként reggel bemegyek Pestre, szentmisére, majd utána karitás-látogatások, testvéri megbeszélések, különböző munkaügyeket intézek. Délutánokon: közösségi találkozók vagy azokra készülés, testvéri levelezések, stb.

A bevezetőben elég tekintélyes listája kerekedett ki mindazoknak, amiket csinálsz. Pedig gondolkodás nélkül, csak úgy kapásból soroltam azt, ami hirtelen eszembe jutott. Bizonyára sok minden ki is maradt. A gépelésen túl, mi mindent csinálsz még?

Jelenleg két közösségem van. Csoport-testvéreimet törekszem a találkozókon kívül is havonta egyszer felkeresni. Több egyedülálló, magányos barátnőm, volt börtöntársnőm stb. van, nem egy közülük beteg. Továbbá hét mozgássérült testvéremet iparkodom szükség és lehetőség szerint legalább egy hónapban egyszer meglátogatni, problémáikon segíteni, olvasnivalóval ellátni, velük imádkozni. Valamennyien a szélrózsa különböző irányában lagnak Szigetszentmiklóstól Gödöllőig, Budapest különböző kerületeitől Csömörig. Általában az egészségeseket is én látogatom (bár szép lakásban lakom egyik testvérem jóvoltából), mert ha valaki kijön hozzám, az számára külön útidőt és útiköltséget jelent. Én pedig egy nap több feladatot is összekötök és – díjtalanul utazom.

Élcelődés nélkül, szívből mondom: Mi mindenre képes, aki fiatal. S ez nem az évek számától függ. Sok hús esztendő öregebb nálad. Apropos, egy illetlen kérdés: hány éves is vagy?

Az előző adatból mindjárt kitűnik, hogy „valamivel” elmúltam 20 éves. Egyébként '11 őszén születtem, amit nem szívesen vallok be, mert ma még nem mondom „a hamut mamunak”....

Mikor és hogyan ismerkedtél meg a Bokorral?

1948-ban ismerkedtem meg azzal az Úttal, célkitűzéseivel és alapítójával, amiből aztán a Bokor kinőtt. 1949-ben Krisztina körüti anyaházunkban adott helyet akkori főnöknők az ország minden részéről érkezett középiskolás lányok egyhetes lelki gyakorlatának, amelyet Bulányi György, Török Jenő és Juhász Miklós szerveztek és tartottak. Török Jenő már előzőleg több előadást tartott nővéreinknek az evangéliumi eszmények megvalósíthatóságáról.

Tehát te akkor már szerzetes voltál. Mindig is annak készültél?

Tulajdonképpen a Zeneakadémiára készültem zongora szakon. Közben azonban megismerkedtem a Szociális Missziótársulattal (Farkas Edit és Prohászka Ottokár alapította 1908-ban). Megtetszett a munkájuk és 1935-ben lettem az első fogadalmam, majd '85-ben az aranyfogadalmam ünnepeltük nővértársaimmal és Bokor-testvéreimmel ... – nem átütő zenei képességemet paragon hagyva. A Társulatban kórház-, fogház-, családmiszióban, egyesületek látogatásában, előadások tartásában, adminisztrációs munkákban vettem részt.

Úgy tűnik, az életedben meghatározó jelentőségű volt az az imént említett '49-es krisztinai lelki gyakorlat.

Bár a Szentírást rendszeresen olvastam, a Bokor eszmei tartalmában újdonság volt számomra a Hegyi beszédre épülő élet, különösen az ellenségszeretet és erőszakmentesség. 1950-ben „felozslatták” a rendeket, elvették házainkat, így formailag sem volt nehéz szívvel-lélekkel beállni a Bokor akkori feladataiba. Gyurka első írásait (Szeretet az Isten, Add, Uram, hogy lássak stb. gépeltem, besegítettem Juhász Miklós csoportmunkájába, majd önállóan próbáltam asszonyoknak és családoknak az evangéliumi eszméket továbbadni. (Déllelőtti és éjszakai műszakban gyári munkával keresve kenyeremet.) Akkori további Bokor-feladat volt a helyszerzés a különböző egyetemista lelki gyakorlatok számára. Mint nővérek sokfelé volt ismeretségem, így aránylag könnyű volt a titkos helyeket megszervezni különböző templomokban és plébániákon (a Felső-Krisztinától az Aréna úti Fehér apácáig, az

Angolkisasszonyok templomától a Damjanich utcai kis-Regnumig). Volt, hogy hátamat nekitámasztva a belülről bezárt kapunak, nagy kapukulccsal a kezemben véltem megvédeni a templomkapun dörömbölőktől a lelkigyakorlatozókat ...

Ami persze lehetetlenség volt. Akkoriban a Jézushoz tartozóknak apostoli buzgalmuk mértékének függvényében komolyan számolniuk kellett az üldözéssel, a börtönnel. Gondolom, te is számoltál ezzel?

Többször figyelmeztettek, hogy vigyázzak, de – bár alapjában nagyon gyáva vagyok –, tudatosan vállaltam a börtön lehetőségét, ami 1952. augusztus 28-án be is következett. Mikor bevitték az ÁVO-ra (az „Andrássy út 60.” éppen ez időben költözött át a Fő utcába), a Bokor-teológia alapján teljesen világos volt számomra, hogy szabadulást kérni nem jézusi imaszándék. Így a legkétségbeejtőbb helyzetekben is csak annyit mondtam: Istenem, Te, aki a gyöngé nádszálat nem töröd el és a füstölgő mécsbelet nem oltod ki, adj erőt! Egyébként ösztönösen – mert senki sem tanított rá –, már gyermekkoromtól kezdve úgy éreztem, hogy Istentől csak erőt szabad kérni mindannak az elviselésére, ami ér. Így vizsgáim előtt, vagy mikor kisebb hangversenyeken játszottam, sohasem kértem, hogy sikerüljön, csak azt, hogy erőm legyen méltóképpen elviselni az esetleges kudarcot. Ennek a szemléletnek az alapján tárgyalásunkkor, amikor kimondták a tíz év börtönítéletet, nem fellebbeztem, hanem az utolsó szó jogán csak annyit mondtam, hogy Istenért és az Ő ügyéért készséggel vállalom minden szenvedést.

Sokan nem tudnak és nem is akarnak a börtönéletéről beszélni. Megkérlek, ha nehezedre esik is, meséld róla valamit. Tudod, ez nekünk már történelem.

Nem szívesen gondolok vissza a börtönövekre és főleg nem szívesen beszélek róla; aki nem volt ott, úgy sincs fogalma, hogy mit jelent nemcsak a poloska, az egér, a rossz koszt, a hideg, a közönséges, trágár beszéd, hanem a kiszolgáltatottság és a szabadságtól való megfosztottság is. Három élményt azért megemlítek, és az első (még tárgyalás előtti) börtönben töltött karácsonyt. Az egyik: a Gyűjtő kisközpontjában voltak a politikai nők, egyik-másik különleges politikai férfi, mint pl. Török Jenő, akit letartóztatása után bányamunkára ítélték. Vele volt egy szép élményem. Az egyik házimunkással megüzentem, hogy szeretnék feloldozást kapni (akkor még nem kezdődött el a „vallási korrózió”). Másnap, amikor sétára vitték, megállt, mintha az orrát fűjná, felnézett a mi zárkákra, ahol én titokban felkapaszkodtam a kis rácsos ablakba - és keresztet rajzolt felém. (Itt említem meg, hogy ugyancsak a kisközpontjában voltak a halálra ítélték is. Abban az időben szinte kétnaponként ácsolták az akasztófát, amit jól lehetett hallani a zárkákban. Ilyenkor az örök idegesek és türelmetlenek voltak, és mindennap

hiányzott valaki a rabok sétájáról... Egy idő után úgy éreztem, hogy nem bírom tovább, nem kértem Istentől változtatást, de Ő kérés nélkül tudta, mennyit bírok, és hamarosan elszállítottak Kalocsára, ahol nem voltak kivégzések.) Másik nagy élményem, amikor szintén a kisközpontban, valamelyik házimunkáson át kis levelet kaptam Gyurkától, amelyben azt írta, milyen jó nekünk, hogy tudjuk, miért és Kiért szenvedünk! Harmadik jelentős élményem 1956. Mint osztályidegent Kalocsán egy belső zárkába tettek, amelynek az ablaka nem az utcára, hanem az udvarra nyílt. Akik ott voltunk, csak a házimunkásoktól értesültünk a változásokról, no meg a smaszerek voltak kedvesebbek és jobb lett az étel. Egyik nap bejött a zárkánkba egy fiatal, jóarcú hadnagy. Rövid beszédében azt mondotta, hogy most még számukra nehéz napok jönnek, de mi hamarosan kiszabadulunk és mindnyájunknak jó lesz. – Azóta is többször eszembe jut ez a jóakarátú fiatalember, aki nyilván áldozata lett az '56-os eseményeknek. És végül az első karácsonyom: 1952. december 24. Kint a városban szerteszét kigyúl a karácsonyfa fénye. Van, ahol kicsi kis ágon, talán egyetlen gyertya ég, emlékeztetve arra az egyetlen, igazi Fényre, amely kétezer évvel ezelőtt először világított bele ebbe a sötét világba... Egy hely van, ahol nincs fény, nincs gyertya, nincs karácsonyi előkészület: a börtönök világa ez. '52-ben, a Markó utcában vagyunk. Annak is egyik IV. emeleti cellájában. A piszkos, zsúfolt zárkát nem karácsonyi fény és illat, hanem hideg, áporodott levegő és elkeseredés tölti be. Egymás hegyén, hátán ülnek szomorú, zsémbes hangulatban: a többszörösen elvált konzervgyári munkásnő, aki rendszeres lekvárlopásért van itt. Egy másik – kicsit ütődött – munkásnő, aki szegeket lopott; állandóan éhes s egyetlen vágya, hogy ha szabadul, 2 kg kenyeret megegyék a Lánchíd alatt. (Hogy miért éppen ott, azt nem sikerült megtudni.) Ott gubbaszt egy hajdani bártáncosnő. Csapzott hajáról félig lekopott a festék. A táncból is kikopott, arannyal üzérkedik, most azért van itt. Szomszédja egy rossz külsejű öregasszony. Piszkos ruhája alatt gennyes sebeit borogatja. Fehérneműje nincs. Szalvanzán-kúrára jár, s most is állandóan „udvarlóját” emlegeti. Büntetését nem vallja be, csak annyit tudunk róla, hogy egy kocsmában fogták el. Mellette gyönyörű fiatal lány ül. Az ártatlanságot lehetne róla megmintázni. Meg is mintázták már nem egyszer. Igaz, hogy nem az ártatlanságot. Akt-modell volt egy ideig ... Javítóintézetben kezdte. Volt cukrásztanuló, gyári munkásnő, s most – rablógylakosság vádjával – reszketve várja a tárgyalást. – Van egy másik fiatal lány is, 16 éves: mint vasipari tanuló a kollégiumból két lepedőt vitt el, hiszen „minden a miénk” – gondolta. Kis albérleti szobájában honnan is vegyen ágyneműt? Most kezd dolgozni, és nyolcgyermekes szegény édesanyja nem segítheti. Ijedt szemekkel néz körül a borzalmas miliőben: vajon mikor szabadulhat? ... A zárka legszörnyűbb tagja a hírhedt újpesti angyalcsináló.

Szennes történeteivel „szórakoztatja” a társaságot. Ő az egyetlen, akire keményen rászólok: hallgasson, térjen magába és bánja sok szörnyű bűnét! Helyeslően bólogatnak; a néni elhallgat, de nem bánja bűneit; egyedül azt röstelli, hogy részegesnek tartják ... Van még egy öregasszony. Alig bír megmozdulni: rákos sebeire ráragadt a piszkos blúz. Fehérneműje neki sincs. Vidékre elutazott gazdája megőrzésre nála hagyott cipőjét adta el. Lopásért feljelentették. Sajnálom és szeretem ezt a sok toprongyos ruhájú és lelkű nőt. Milyen jó is lenne ma, karácsony estén örömet szerezni nekik! Tiszta fehérneművel, meleg ruhával, takaróval, ízletes étellel. Talán-talán megnyílna a szívük is ... Sajnos azonban nekem sincs semmim; piszkos a ruhám, mint az övék, és egyetlen fehérneműm rongyos. Külsőleg velük együtt fázom, éhezem és nélkülözök – a szívemben azonban béke és meleg van. A szeretet azonban találékony. Elhatározom, hogy ha már mást nem tehetek, megpróbálok egy kis „csinosabb” terítést csinálni, és majd szólok hozzájuk egy pár szót. Van két „jobb” nő is a zárkában: az egyik valutás, a másik kereskedő volt és saját árúját rejtegette. Ők a „burzsujok”. Hetenkint tisztasági csomagot kapnak, és karácsonyra ételmezt is. Az egyiknek apró, színes cukorkái vannak, a másinak szép fehér, saját törülközője! Elkérem tőlük. A törülközővel leterítem a kopott kis asztalt, s a színes cukorkákkal feldíszítem. Éppen készen vagyok a nagy „terítéssel”, mikor bekiált a felügyelő: „Ki csinálta ezt a maskarát?! Tüntessék el azonnal, mert különben...” Az egyébként is közutálatnak örvendő felügyelő ellen felzúdul a zárka; szitkok, átkok röpködnek a levegőben, alig győzöm csitítani őket. A hangulatnak vége! Hogyan beszéljek most békéről, szeretetről, megbocsátásról?!... Azért később mégis megpróbálok. Érzem, hogy a lelkek és köztem semmi kontaktus sincs; mint falról a borsó, peregnék le a szavak ... Énekről szó sem lehet, hiszen kint figyel az őr, és nem akarunk újabb ünneprontást. Aztán jön a szokásos esti program: a nappalra feltornyozott szalmazsákokat letesszük a földre és lefekszünk: fejtől-lábtól, mint a szardíniásdobozban. Én „csak” másodmagammal fekszem a földre tett szalmazsákon a rákos öreg nénivel. Szent Erzsébetre gondolok, és egy cseppet sem nehéz. Csak a vérbajossal és a bábaasszonnyal nem tudnék lefeküdni; pedig-pedig ők is a Jóisten gyermekei ... Ma azonban sehogy sem akarok lefeküdni. Olyan jó lenne adorálni ezen a gyönyörű éjszakán! De hogyan? Ha lefekszem, biztosan elnyom az álom; feltűnést nem akarok. Bárcsak jönne egy új „vendég” – gondolom magamban, akinek átadhatnám a helyemet! – Ábránd az egész, hisz kit is hoznának ilyenkor ide?! A villanyt eloltják; lefekszem én is. A szutykos takaró csücskét éppen csak magamra húzom (hadd melegítse a többi a szegény beteg asszony elgémberedett tagjait) – mikor nyílik az ajtó s belép rajta egy piszkos női alak – aztán gyorsan újra bezárul, s már a folyosóról hallom a felügyelő éles hangját: „Csináljanak helyet neki!” – Örömmel ugrom fel (a szobaasszony én vagyok) és sürgősen lefektetem a szerencsétlen vasmunkásnőt, akit lopás gyanújával munkahelyéről hoztak el. – A villanyt

újra eloltják. Lassanként csönd lesz. Leülök az egyetlen székre. Az árurejtegető asszony rámteríti bundáját. Lélekben ott virrasztok a betlehemi jászol mellett és belenézek az isteni Kised ragyogó szemébe ... Éjfélkor megcsendülnek a Bazilika harangjai; az emlékezetből elmondott szentmisében mélységes hálával mondok köszönetet ezért a csodálatosan szép, igazi karácsonyért.

Mi történt azután, hogy szabadultál?

Miután egészségem valamennyire rendbejött, próbáltam összekeresni a régiéket, nem sok sikerrel. Folytattam a gépeléseket; Gyurka első saját fogalmazványa után a KIO-t már nekem diktálta, s azt aztán többször is leírtam. Új embereket akartam gyűjteni, ezért elmentem egyházi adóbeszédőnek, hogy kapcsolatokat találjak. Így alakult aztán ki több közösségem.

Amíg a rendben éltél, volt lakásod és ellátásod is. Valami a börtönben is jutott: egy fél pricc és egy csajka étel. Azóta azonban a vatikáni valutáért végzett munkán túl, valamiből meg is kell élned. Miből éltél, miből élsz?

Amikor kikerültem az Anyaházunkból, egy orosz érdekeltségű gyárban mint lakatos átképzős dolgoztam, mivel másutt mint nővért nem vettek fel. Majd a Loden posztógyárban dolgoztam letartóztatásomig. Kiszabadulásom után egy háromgyermekes, szívbeteg barátnőmnél bejáró takarítóként dolgoztam, majd amikor az egyik szobájuk megüresedett, oda is költöztem albérletbe, és 19 évig laktam ott. A takarítás mellett pénzért gépeltem az Országos Fordító Irodának, ahová Gyurka egy volt börtöntársa, Demény Pál vitt be engem gépelőnek, Gyurkát meg fordítóknak. Ez keresetet jelentett, de nem állást, ezért továbbra is megtartottam a takarítónóiséget. Később, amint említettem már, apostolkodás céljából egyházi adóbeszédő lettem. Majd, mint egyházközségi munkatárs mentem nyugdíjba a legalacsonyabb összeggel. Azóta többször emelték, ma 13069 Ft. Testvéreim jóvoltából lakásra, kosztra és ruhaneműre kevés kell, így még marad az éhezők és hazai szegények számára is. Sokszorosan megtapasztaltam és megtapasztalom a százannyi testvért és otthont!

Nyugdíjad valóban „horribilis”. A rendszerváltást követően nem gondoltál arra, hogy a börtönévéért járó kárpótlást igénybe veszed?

Az eddig elmondott eszmei beállítottságomból folyóan természetesen következett, hogy nem kértem kárpótlást (bár általam nagyon szeretett és tisztelt testvéreim is kértek). Úgy éreztem, hogy az Isten ügyéért tudatosan vállalt és elviselt éveikért számomra méltatlan lenne anyagi kárpótlást kérni. Hiszem, hogy ami ebben – sok hibám ellenére – tetszett az Úrnak, azért majd egyszer Ő kárpótol, és nekem ez elég...

Mit bántál meg és mit csinálnál másként?

Csak a bűneimet! Amit másképp tennék talán: szorgalmaznám a hitoktatóképző, kántorképző elvégzését, a gyermekkorban kezdett nyelvtanulást.

Mi az, amit ha újrakezdehetnél is, ugyanúgy tennél?

Amit ugyanúgy: a szerzetesi elkötelezettség, amit sohase bántam meg! S a Bokorhoz tartozás, amit szintén sosem bántam meg!

Mit üzensz a Bokor most születő, az ezredforduló után élő tagjainak?

Üzenetem: Az élet titka: imádság, munka, szolgálat. Az emberektől semmit sem várni, csak adni! Istentől csupán erőt kérni a körülmények neki tetsző elviseléséhez és naponta mindent őszinte szívvel kezébe helyezni. Tapasztalatom szerint ez szinte csodákat eredményez. Végül türelem, mert az élet folyamat, és a hűséges, jó szándékú törekvés egyszer termésbe fordul, „automatikusan”, magunk sem tudjuk, hogyan. Ez minden nehézség, szenvedés, kudarc ellenére a békés, boldog, harmonikus élet titka.

1998

Siessünk

Siessük szeretni az embereket
olyan gyorsan mennek el
cipő marad utánuk meg süket telefon
csak ami nem fontos az cammog, mint a tehén
ami igazán fontos, oly gyors hirtelen történik,
utána a csend normális, egészen kibírhatatlan,
mint a tisztaság, amely legegyszerűbben
a kétségbeeséstől születik
amikor valakire gondolunk nélküle maradván

Ne légy nyugodt, hogy van idő
mert a bizonyosság bizonytalan,
elveszi érzékenységünket, mint minden szerencse
úgy jár egyszerre a kettő, mint a pátosz és a humor

mint két szenvedély,
mely egynél mindig gyengébb,
oly hamar mennek el,
mint júliusban elhallgató sárgarigó
mint egy esetlen hang
vagy egy ügyetlen meghajlás
becsukják szemüket, hogy lássanak igazán
nagyobb kockázat egyébként megszületni,
mint meghalni
mindig túl keveset és túl későn szeretünk

Ne írd róla túl gyakran,
de írd egyszer s mindenkorra,
és olyan leszel, mint a delfin szelíd erős

Siessünk szeretni az embereket,
oly gyorsan mennek el,
és azok meg, akik nem mennek el,
nem mindig térnek vissza
hisz soha nem tudni a szerelemről,
hogy az első az utolsó,
vagy hogy az utolsó – első

(Jan Twardowski)

GYERMEKSÉG

Uram,
Te azt mondtad nekünk,
legyünk olyanok, mint a gyermek.
És nemcsak mondtad,
de meg is mutattad, mi az a gyermekség:
emberként érkezted közénk,
gyermekien, tisztán, szabadon.
Mi pedig azóta is
önnön érdekeinktől vezérelve,
kíméletlenül lökdösődve,
különféle szenvedélyeink rabságában élünk,
nyugtalanok az álmaink,
a gyermekeink apa nélkül, anya nélkül nevelődnek,
irigységből vagy hatalomvágyból
háborúkat indítunk egymás ellen,
aztán sírunk és téged átkozunk,
miért is engedted a pusztítást.
Uram,
lehet, hogy
gyermekinek, tisztának, szabadnak lenni
a legnehezebb feladat a világon?
Taníts bennünket, Uram,
taníts a Te gyermekségedre!
Ámen.

DÖBRENTEY ILDIKÓ